

KASVATUSTIETEELLISEN ALAN TOHTORIKOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN

Kasvatusalan jatko-opintojen kehittämistyöryhmä

Valtakunnallinen opettajankoulutuksen ja kasvatustieteiden tutkintojen kehittämisprojekti
(Vokke)

ESIPUHE

Kasvatustieteellisellä asiantuntijatiedolla on kasvava kysyntä suomalaisessa yhteiskunnassa. Ajankohtaiset yhteiskunnalliset linjaukset korkeatasoisen koulutuksen ja kasvatuksen samoin kuin tieteellisen tiedon ja innovaatioiden tuottamiseksi edellyttävät monitahoista kasvatustieteellistä asiantuntemusta. Tämän asiantuntijuuden tuottamisessa kasvatustieteellisen alan tohtorikoulutus on keskeisessä asemassa.

Valtakunnallinen opettajankoulutuksen ja kasvatustieteiden tutkintojen kehittämisprojekti (Vokke) kutsui vuonna 2005 jatko-opintojen kehittämistyöryhmän, joissa on edustaja kaikista niistä tiedekunnista, joissa on kasvatustieteiden tohtorikoulutus. Jatko-opintojen kehittämistyöryhmä, joka valitsi keskuudestaan puheenjohtajaksi professori Anna Raija Nummenmaan Tampereen yliopistosta, on työskennellyt yli vuoden. Työryhmään ovat puheenjohtajan lisäksi kuuluneet professorit: Anneli Eteläpelto (Jyväskylän yliopisto), Pentti Hakkarainen (Oulun yliopisto), Anja Heikkinen (3.2.–29.8.2005, Jyväskylän yliopisto ja 30.8.2005 alkaen Tampereen yliopisto), Juhani Hytönen (Helsingin yliopisto), Marja-Liisa Julkunen (Joensuun yliopisto), Elina Lahelma (Helsingin yliopisto), Marjut Laitinen (Sibeliuksen Akatemia), Päivi Niemi (Turun yliopisto), Kari E. Nurmi (Lapin yliopisto), Pirjo Nuutinen (Joensuun yliopisto), Helena Rasku-Puttonen (Jyväskylän yliopisto), Pekka Ruohotie (Tampereen yliopisto, 3.2.2005–29.8.2005), Inkeri Sava (3.2.2005–19.8.2005 Taideteollinen korkeakoulu), Pauli Siljander (Oulun yliopisto), Marjaana Soinen (Turun yliopisto) sekä Michael Uljens (Åbo Akademi). Työryhmään on kuulunut myös yliassistentti Jaana Saarinen (Jyväskylän yliopisto) ja projektinjohtaja Ritva Jakku-Sihvonen. Työryhmän sihteerinä on toiminut Vokke-projektin tutkija Varpu Tissari.

Jatko-opintojen kehittämistyöryhmän kokouksissa on käsitelty monipuolisesti kasvatustieteiden tohtorikoulutuksen nykytilaa ja kehittämistarpeita. Jatko-opintojen kehittämistyöryhmä tuotti käsillä olevan laajan ja kattavan raportin, jossa kuvataan koulutuksen nykytilaa, määrällisiä tarpeita ja kehittämisen suuntaa. Jatko-opintojen kehittämistyöryhmä päätyi ehdottamaan nelivuotiseksi mitoitettua tohtorin tutkintoa, joka on laajuudeltaan 240 op. Tutkintoon tulisi kuulua 80 opintopistettä tieteellistä asiantuntijuutta kehittäviä opintoja ja väitöskirja, jonka laajuus on 160 op. Rakenteet perusteluineen esitetään raportissa alkaen sivulta 19. Vokke-projektin neuvottelukunta on käsitellyt raporttiluonnosta useissa kokouksissa. Jatko-opintojen kehittämistyöryhmän kehittämisajatuksia on pidetty erinomaisina. Myös jatko-opintojen kehittämistyöryhmän esittämää rakenne-ehdotusta on käsitelty ja se on hyväksytty niissä kokouksissa, joissa se on ollut esillä.

Tämä raportti on jatko-opintojen kehittämistyöryhmän ehdotus kasvatustieteellisen alan tohtorikoulutuksen kehittämiseksi. Sitä on myöhemmin täydennetty tällä esipuheella sekä liitteellä 8. Raportti on julkaistu jatko-opintojen kehittämistyöryhmän verkkosivulla (<http://www.helsinki.fi/vokke/jatkokoulutus>).

Jatko-opintojen kehittämistyöryhmän loppuraportti oli käsiteltävänä Vokke-neuvottelukunnassa, jonka varsinaisia jäseniä ovat: neuvottelukunnan puheenjohtaja, professori, vararehtori Hannele Niemi (Helsingin yliopisto), neuvottelukunnan varapuheenjohtaja, professori Matti Meri (Helsingin yliopisto), professori Tero Autio (Tampereen yliopisto), professori Pilvikki Heikkinen-Johansson (Jyväskylän yliopisto), professori Aili Helenius (Turun yliopisto), erityisasiantuntija Marja-Leena Isomursu (OAJ), koordinaattori Taina Kaivola (Helsingin yliopisto), opetus- ja kulttuurivieriköiden johtaja Anneli Kangasvieri (Kuntaliitto), professori Marjut Laitinen (Sibeliuksen Akatemia), hallintopäällikkö Sakari Liimatainen (Jyväskylän yliopisto), pääjohtaja Kirsi Lindroos (Opetushallitus), opetusneuvos Armi Mikkola (Opetusministeriö), professori Pirjo Nuutinen (Joensuun yliopisto), professori Juhani Peltola

(Turun yliopisto), yliassistentti Janne Pietarinen (Joensuun yliopisto), rehtori Markku Pyy-siäinen (Helsingin Normaalilyseo, Helsingin yliopisto), professori Raimo Rajala (Lapin yliopisto), professori Mirja Saari (Helsingin yliopisto), SOOL ry:n pj. Lauri Sainio (Helsingin yliopisto, SOOL ry, 1.6.2005 alkaen), professori Timo Saloviita (Jyväskylän yliopisto), professori Marjut Laitinen (Sibelius-Akatemia, 1.9.2005 alkaen), professori Patrik Scheinin (Helsingin yliopisto), professori Pauli Siljander (Oulun yliopisto), toiminnanjohtaja Pirjo Somerkivi (Suomen vanhempainliitto), professori Erkki Sutinen (Joensuun yliopisto), opintoasiainpäällikkö Arja Tahvola (Tampereen yliopisto), professori Marjatta Vanhalakka-Ruoho (Joensuun yliopisto), dekaani Anna-Lena Östern (Åbo Akademi) sekä projektinjohtaja Ritva Jakku-Sihvonen (Vokke-projekti).

Vokke-neuvottelukunnan kokouksessa 28.2.2006 jatko-opintojen kehittämistyöryhmän raportti hyväksyttiin jo aiemmin hyväksyttyä rakennesuosituksista lukuun ottamatta. Rakennesuosituksen uudelleen käsittelyyn ottamisen perusteluna oli se, että valtakunnallisissa muiden tieteenalojen keskusteluissa eniten kannatusta on saanut vaihtoehto, jonka mukaan tieteellistä asiantuntijuutta kartuttavien opintojen osuus olisi 60–80 opintopistettä. Viitaten myös siihen monilla aloilla kannatusta saaneeseen uuteen käytäntöön, että ns. sivuainetta ei vaadittaisi tohtorintutkintoon, neuvottelukunnan puheenjohtaja, vararehtori, professori Hannele Niemi teki kokouksessa ehdotuksen, jonka mukaan lopulliseen tohtorin tutkinnon Vokke-suositukseen tulisi välitys sekä väitöskirjan että muiden opintojen laajuuteen. Puheenjohtajan ehdotuksen (liite 8) mukaan tohtorin tutkinto kasvatustieteissä muodostuu 160–180 opintopisteen laajuisesta väitöskirjasta, sekä muista 60–80 laajuisista opinnoista. Näihin opintoihin kuuluu kasvatustieteen ja tieteenteorian opintoja (30–40 op), muita tieteellistä asiantuntijuutta tukevia opintoja (20–40 op) ja muita korkean tason asiantuntijuutta edistäviä opintoja (10–30 op). Niiltä, joilla ei ole kasvatustieteen syventäviä opintoja, vaaditaan 30 opintopisteen laajuiset kasvatustieteelliset syventävät opinnot, jotka sisällytetään osaksi tohtorin tutkinto-opintoja, kuten jatko-opintojen kehittämistyöryhmäkin on ehdottanut (ks. taulukko raportin sivuilla 22 ja 34).

Vokke-neuvottelukunnan kokous päätti kuulla sähköpostitse varsinaisten jäsentensä kannan jatko-opintojen kehittämistyöryhmän ja puheenjohtajan rakenne-esityksiin. Sähköpostiaanestyksessä, joka päättyi 17.3.2006, puheenjohtajan ehdotusta rakenteeksi kannatti 11 neuvottelukunnan jäsentä, jatko-opintojen kehittämistyöryhmän esitystä 7 neuvottelukunnan jäsentä ja äänestämättä jätti 11 jäsentä. Vokke-neuvottelukunnan enemmistön kannan mukainen kasvatustieteen tohtorin tutkinnon Vokke-suositus on liitteenä 8 sekä Vokke-projektin verkkosivuilla (<http://www.helsinki.fi/vokke/suosituksset>).

Valtakunnallisen opettajankoulutuksen ja kasvatustieteiden tutkintojen kehittämisprojektin puolesta kiitän jatko-opintojen kehittämistyöryhmää erinomaisen perusteellisesta ja kasvatustieteen korkeimman koulutuksen yhteiskunnallista merkitystä monipuolisesti pohtineesta työstä. Keskustelut, joita raportti tiivistää, ovat varmasti kehittäneet ja jäsentäneet sitä jatkokoulutusta, jota yhteensä kahdeksassa maamme yliopistossa tehdään. Kiitän myös kaikkia niitä, jotka neuvottelukunnassa, jatko-opintojen kehittämistyöryhmän järjestämässä symposiumissa ja tiedekunnissa ovat osallistuneet tohtorikoulutuksen kehittämiseen.

Helsingissä 3. huhtikuuta 2006

Ritva Jakku-Sihvonen, projektinjohtaja
Valtakunnallinen opettajankoulutuksen ja kasvatustieteiden
tutkintojen kehittämisprojekti (Vokke)

SISÄLLYS

1.	TYÖRYHMÄN ASETTAMINEN JA TEHTÄVÄ	1
2.	TOHTORIKOULUTUKSEN KEHITTÄMISEN KANSAINVÄLISIÄ HAASTEITA	3
3.	KASVATUSTIETEELLISEN ALAN JATKOKOULUTUKSEN TILA 2005	5
	3.1 Opiskelijat, tutkinnot ja ohjaajat	6
	3.2 Opiskelijavalinta ja jatkotutkintovaatimukset	9
	3.3 Kasvatustieteellisen alan väitöskirjat vuosina 1994–2004	9
4.	TOHTORIEN KOULUTUSTARVE	13
	4.1 Nykytilanteen kuvaus	13
	4.2 Kasvatustieteellisen asiantuntijuuden tarve	14
5.	JATKOKOULUTUSTA KOSKEVAT SÄÄDÖKSET JA TAVOITTEET	15
	5.1 Asetus	15
	5.2 Jatkokoulutusta koskevat yleiset tavoitteet	16
	5.3 Kasvatustieteellisen alan jatkokoulutuksen tavoitteiden määrittelyn lähtökohtia	17
6.	EHDOTUS KASVATUSTIETEELLISEN ALAN JATKOTUTKINTOJEN RAKENTEESTA JA SISÄLLÖSTÄ	19
	6.1 Jatko-opintokelpoisuus	19
	6.2 Jatkotutkintojen kokonaislaajuus	19
	6.3 Väitöskirjan/lisensiaatintyön laajuus	20
	6.4 Tohtorin tutkintoon liittyvien opintojen sisällöstä	21
7.	KASVATUSTIETEELLISEN ALAN TOHTORIKOULUTUSPROSESSI	23
	7.1 Jatkokoulutusväylät ja sijoittuminen työelämään	23
	7.2 Rekrytointi ja valinta	24
	7.3 Kasvatustieteellisen alan tohtorikoulutuksen organisointi	25
	7.4 Tohtorikoulutuksen opetus- ja opiskelusuunnitelma	27
8.	VÄITÖSTUTKIMUS OSANA TOHTORIKOULUTUSTA	28
	8.1 Kasvatustieteellinen väitöskirja ja sen arviointi	29
	8.2 Väitöskirjatutkimus oppimis- ja ohjausprosessina	31

9.	JATKOKOULUTUSPROSESSIN LAATU	32
10.	YHTEENVETO TYÖRYHMÄN TOIMENPIDE-EHDOTUKSISTA TOHTORIKOULUTUKSEN KEHITTÄMISEKSI	34
10.1	Kasvatustieteellisen alan jatkotutkinnot sekä tohtorin tutkinnon rakenne ja sisällöt	34
10.2	Kasvatustieteellinen väitöskirja ja sen arviointi	35
10.3	Jatko-opiskelijoiden rekrytointi ja valinta	36
10.4	Tohtorikoulutuksen organisointi	36
10.5	Jatko-opiskelijan opiskelu- ja ohjausprosessi sekä sen laatu	37
10.6	Tohtoreiden koulutustarve ja työmarkkinat	38
	LÄHTEET	39
	LIITTEET	40
Liite 1	Työsuunnitelma. Puheenjohtajan yhteenveto kasvatustieteellisen alan jatko- opintojen kehittämissyhmän keskustelusta 3.2.2005. Laatinut: Anna Raija Nummenmaa 23.2.2005.	41
Liite 2.	Yhteenveto tohtorin ja lisensiaatin tutkintojen tavoitemääristä ja toteumasta kasvatusalalla ja yliopistoittain. Laatinut: Leena Lehtimäki 14.4.2005.	44
Liite 3.	Yhteenveto jatko-opintoihin osallistuvien opiskelijoiden määristä yliopistoi- tain. Laatinut: Leena Lehtimäki 10.5.2005.	46
Liite 4.	Yhteenveto kasvatusalan professorien viroista yliopistoittain kasvatustieteel- lisissä/käyttätymistieteellisissä tiedekunnissa. Laatinut: Varpu Tissari 8.6.2005.	48
Liite 5.	Yliopistollinen jatkokoulutus. Laatinut: Sari Husa, Joensuun yliopisto.	49
Liite 6.	Tohtorin tutkinto oppimistulosten/tutkintotavoitteiden perusteella luokiteltuna. (Tiedot on poimittu teoksesta: Korkeakoulututkintojen viitekehys. Kuvaus suomalaisista korkeakoulututkinnoista. Opetusministeriön työryhmämuis- tioita ja selvityksiä 2005:4, 28–29.) Taulukon tiedot on koonnut: Varpu Tissari 7.12.2005.	50
Liite 7.	Taulukot kasvatusalan lisensiaatin ja tohtorin tutkinnon suorittaneiden sijoittumisesta työelämään. Laatinut: Varpu Tissari 9.12.2005.	52
	Taulukko 1. Yliopistoissa kasvatusalan lisensiaatin tutkinnon ja tohtorin tutkinnon suorittaneiden lukumäärät ja työelämään sijoittuminen vuosina 1990–2002 Opetusministeriön KOTA-tietokannan mukaan.	52
	Taulukko 2. Yliopistoissa kasvatusalan tohtorin tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen työelämään vuosina 1999–2002 Tilastokeskuksen tilastojen mukaan.	53

Liite 8. Vokke-suositus kasvatustieteellisen alan tohtorin tutkinnon rakenteeksi ja mitoitukseksi sekä neuvottelukunnan puheenjohtajan Hannele Niemen ehdotus suositukseksi ja ehdotuksen perustelumuistio.	54
---	----

Vokke-suositus kasvatustieteellisen alan tohtorin tutkinnon rakenteeksi ja mitoitukseksi. Hyväksytty Vokke-suositukseksi neuvottelukunnan varsinaisille jäsenille 9.–17.3.2006 toteutetun äänestyksen tuloksen perusteella 20.3.2006

Neuvottelukunnan puheenjohtajan Hannele Niemen tohtorin tutkinnon rakennetta koskeva perustelumuistio	55
---	----

1. TYÖRYHMÄN ASETTAMINEN JA TEHTÄVÄ

Valtakunnallisen opettajankoulutuksen ja kasvatustieteiden tutkintojen kehittämisprojektin eli Vokke-projektin neuvottelukunnan kokouksessa (16.11.2004) todettiin, että ”jatko-opintojen kehittämistä varten tarvitaan työryhmä, jossa laaditaan neuvottelukunnalle esitys jatko-opintoihin valinnan perusteista, vaadittavista sivuaineopinnoista, maisterin tutkinnon jälkeisistä pääaineopinnoista, väitöskirjan laajuudesta ja kielestä sekä ohjauskysymyksistä”. Neuvottelukunta antoi Vokke-projektille valtuudet ottaa yhteyttä tiedekuntiin, jotta ne nimeävät työryhmään edustajansa.

Kasvatusalan jatko-opintojen kehittämistyöryhmässä ovat edustettuina kaikki kasvatusalan yliopistollista koulutusta antavat yliopistot Suomessa. Kukin yliopisto on nimennyt työryhmän jäseneksi kaksi professoria. Työryhmän puheenjohtajaksi valittiin työryhmän ensimmäisessä kokouksessa professori Anna Raija Nummenmaa Tampereen yliopistosta. Työryhmän sihteerinä on toiminut tutkija Varpu Tissari Vokke-projektista. Työryhmä päätti kutsua toisessa kokouksessaan työryhmään asiantuntijaksi yliassistentti Jaana Saarisen Jyväskylän yliopistosta. Työryhmän kokoonpano on seuraava:

Professori Anna Raija Nummenmaa, Tampereen yliopisto, työryhmän puheenjohtaja
Professori Anneli Eteläpelto, Jyväskylän yliopisto
Professori Pentti Hakkarainen, Oulun yliopisto
Professori Anja Heikkinen, Jyväskylän yliopisto (29.8.2005 asti) ja Tampereen
yliopisto (30.8.2005 alkaen)
Professori Juhani Hytönen, Helsingin yliopisto
Projektinjohtaja Ritva Jakku-Sihvonen, Helsingin yliopisto, Vokke-projekti
Professori Marja-Liisa Julkunen, Joensuun yliopisto
Professori Elina Lahelma, Helsingin yliopisto
Professori Marjut Laitinen, Sibelius-Akatemia
Professori Päivi Niemi, Turun yliopisto
Professori Kari E. Nurmi, Lapin yliopisto
Professori Pirjo Nuutinen, Joensuun yliopisto
Professori Helena Rasku-Puttonen, Jyväskylän yliopisto
Professori Pekka Ruohotie, Tampereen yliopisto (29.8.2005 asti)
Yliassistentti Jaana Saarinen, Jyväskylän yliopisto (19.4.2005 alkaen)
Professori Inkeri Sava, Taideteollinen korkeakoulu (19.8.2005 asti)
Professori Pauli Siljander, Oulun yliopisto
Professori Marjaana Soininen, Turun yliopisto
Professori Michael Uljens, Åbo Akademi
Tutkija Varpu Tissari, Helsingin yliopisto, Vokke-projekti, työryhmän sihteeri

Työryhmän ensimmäisessä kokouksessa 3.2.2005 käytiin laaja yleiskeskustelu kasvatustieteellisen alan tutkintojen kehittämisestä. Tämän keskustelun tuloksena työryhmä määritteli tehtävänsä seuraavasti:

Jatkokoulutuksen kehittämisryhmän tehtävänä on kasvatustieteellisen alan jatkokoulutuksen kehittämislinjojen hahmottelu lähtökohtana kasvatustieteen itseymmärrys, kasvatustieteiden kehittäminen ja yhteiskunnallinen tehtävä. Tavoitteena on, että työryhmä kokoaa kevään aikana suositukset jatko-opintojen rakenteista ja mitoituksesta, ja että ryhmä laatii vuoden 2005 loppuun mennessä kasvatustieteiden jatkokoulutuksen sisällöllisen kehittämisen toimenpidesuunnitelman.

Työryhmä asetti työskentelylleen liitteessä 1 olevat agendat (ks. liite 1). Työryhmä on kokoontunut yhteensä kahdeksan kertaa. Työryhmän kokousmuistiot on julkaistu Vokke-projektin sivulla (<http://www.helsinki.fi/vokke/jatkokoulutus>). Työskentelyprosessi on ollut koko ajan vuorovaikutteinen yliopistojen kasvatustieteellisen alan jatkokoulutuksesta vastaavien toimijoiden kanssa. Prosessin aikana on selvitetty kasvatustieteellisen alan jatkokoulutuksen nykyistä tilaa: opiskelijamääriä, valinnan perusteita, tutkintojen sisällöllisiä rakenteita, opiskelijoiden sijoittumista työelämään jne. Tiedekuntien jatkokoulutusryhmissä on käsitelty ja kommentoitu työryhmän esittämiä kehittämissuhteita.

Käsillä oleva asiakirja on kasvatustieteellisen alan tohtorikoulutuksen kehittämistä koskeva loppuraportti. Loppuraportissa tarkastellaan jatkotutkintojen kehittämisen lähtökohtia sekä esitetään työryhmän ehdotukset suosituksiksi kasvatustieteellisen alan jatko-opintojen mitoituksesta ja rakenteista sekä tohtorin tutkintoon liittyvien opintojen sisällöistä ja laajuuksista sekä annetaan suosituksia kasvatustieteellisen alan tohtorikoulutuksen kehittämiseksi. Työryhmä on suositustensa osalta keskittynyt tohtorikoulutukseen, joka on nähty ensisijaisena kasvatustieteellisen alan jatkokoulutuksen tavoitteena yleisten koulutuspoliittisten linjausten mukaisesti. Työryhmän ehdottamat toimenpide-ehdotukset on koottu lukuun 10.

Työryhmän laatimaa väliraporttia ja ehdotuksia valtakunnallisiksi suosituksiksi on käsitelty Vokke-projektin neuvottelukunnan kokouksessa 23.5.2005. Vokke-projektin neuvottelukunta on tehnyt päätökset Vokke-suosituksiksi kasvatustieteellisen alan jatkotutkintojen rakenteesta ja mitoituksesta. Päätökset on kirjattu neuvottelukunnan kokousmuistioon (3.6.2005) (<http://www.helsinki.fi/vokke/neuvottelukunta>) ja julkaistu Vokke-projektin sivulla (<http://www.helsinki.fi/vokke/suosituksset>). Vokke-suosituksia kasvatustieteellisen alan jatkotutkintojen rakenteesta ja mitoituksesta on korjattu tekstin osalta Vokke-projektin

neuvottelukunnan kokouksessa 22.11.2005. Korjattu suositus on julkaistu 30.11.2005 Vokke-projektin sivulla (<http://www.helsinki.fi/vokke/suosituksset>), neuvottelukunnan kokousmuistion liitteenä (<http://www.helsinki.fi/vokke/neuvottelukunta>) sekä kasvatustieteen jatko-opintojen kehittämistyöryhmän sivulla (<http://www.helsinki.fi/vokke/jatkokoulutus>).

Loppuraportista on käyty lähetekeskustelu Vokke-projektin neuvottelukunnan kokouksessa 22.11.2005 sekä Kasvatustieteen päivien yhteydessä 17.11.2005 järjestetyssä Vokke-symposiumissa *Kasvatustieteen jatko-opintojen kehittäminen* sekä professorikokouksessa. Lisäksi loppuraporttia ja työryhmässä avoimena olevia kysymyksiä käsitteleviä lähetekeskusteluja on käyty kaikissa yliopistoissa. Työryhmä on ottanut yliopistojen lausunnot huomioon käsitellessään loppuraporttia työryhmän viimeisessä kokouksessa 23.1.2006.

Kasvatustieteen jatko-opintojen kehittämistyöryhmä on luovuttanut loppuraporttinsa Vokke-projektin neuvottelukunnalle 15.2.2006. Työryhmän loppuraportti julkaistaan kasvatustieteen jatko-opintojen kehittämistyöryhmän sivulla (<http://www.helsinki.fi/vokke/jatkokoulutus>). Loppuraporttia on käsitelty neuvottelukunnan kokouksessa 28.2.2006. Neuvottelukunnan kokouksen muistio on julkaistu neuvottelukunnan sivulla (<http://www.helsinki.fi/vokke/neuvottelukunta>).

2. TOHTORIKOULUTUKSEN KEHITTÄMISEN KANSAINVÄLISIÄ HAASTEITA

Vuonna 1998 käynnistyneen Bolognan prosessin tavoitteena on muodostaa eurooppalainen korkeakoulutusalue vuoteen 2010 mennessä ja lisätä samalla eurooppalaisen korkeakoulutuksen kilpailukykyä ja vetovoimaa. Jatkokoulutuksen uudistaminen on osa Bolognan prosessia – sen kolmas sykli. Samalla tavoin kuin perustutkintojen osalta on pyritty eurooppalaiseen harmonisointiprosessiin, myös tohtorikoulutukselle on haettu yhteistä viitekehystä (ks. OPM 4/2005. Korkeakoulututkintojen viitekehys. Kuvaus suomalaisista korkeakoulututkinnoista).

Puhetta on ollut jopa Euroopan tasolla yleiset ja yhteisesti hyväksytyt laatukriteerit täyttävästä tohtorin tutkinnosta, joka mahdollistaisi aiempaa joustavamman tutkijoiden ja tohtoriopiskelijoiden liikkuvuuden. Suomalaisesta näkökulmasta keskeisiä kysymyksiä ovat: millaisin perustein ja kenen mukaan eurooppalaisen tutkijankoulutuksen

kehittämisessä edetään ja mikä on suomalaisten yliopistojen panos tohtorikoulutuksen kansallisessa ja kansainvälisessä kehittämisessä?

Helmikuussa 2005 Euroopan yliopistojen yhdistys EUA (the European University Association) järjesti seminaarin 'Bologna seminar on Doctoral programmes for European knowledge society'. Seminaariin osallistui Euroopan komission, ministeriön, yliopistojen sekä eri rahoitusjärjestöjen edustajia. Keskusteluissa nousi esiin mm. seuraavanlaisia kehittämisen suuntia:

1. Tohtorikoulutusta tulisi kehittää entistä strukturoidummaksi – tohtoriohjelmien tai tutkijakoulujen muodossa.
2. Tohtoriopiskelijoiden status: tohtoriopiskelijat eivät ole opiskelijoita, vaan uran alkuvaiheessa olevia tutkijoita, joille tulisi maksaa palkkaa, taata sosiaaliturva ja ottaa tiedeyhteisön täysvaltaisiksi jäseniksi.
3. Tutkijauran houkuttelevuutta ja kiinnostavuutta tulisi parantaa, jotta taataan riittävä määrä tutkijoita ja estetään aivovuoto toisaalta muihin sektoreihin, toisaalta Yhdysvaltoihin.
4. Sekä maantieteellistä että sektorien välistä liikkuvuutta tulisi lisätä, liikkuvuus ei saisi olla päämäärä, vaan keino.
5. Tohtoriopintoja tulisi rajata ajallisesti. Suosituksena kirjattiin 3–4 vuotta sääntönä kokopäiväisille ja rahoitetuille opinnoille.
6. ECTS-järjestelmää ei pidetty relevanttina tohtorikoulutuksen kontekstissa – kuitenkin niin, että pisteytys ”kurssityön” osalta saattaisi olla relevantti.
7. Tohtoreiden työelämävalmiuksien (ml. transferable skills) parantaminen koettiin erittäin tärkeänä. Tohtorin tutkinnon tulisi antaa valmiudet muillekin kuin tutkijanuralle aikoville. Keskusteltiin siitä, tulisiko tällaisten taitojen opetusta integroida tohtorikoulutukseen kurssien muodossa vai opitaanko ne ”learning by doing” -menetelmällä.
8. Eurooppalaista tutkimusaluetta tulisi kehittää houkuttelevammaksi Euroopan ulkopuolelta tuleville tohtoriopiskelijoille.
9. Uudet reitit tohtorin tutkintoon ovat lisääntymässä: ”professional/industrial doctorates”.

Tohtorikoulutusta tarkasteltiin EU-maiden kesken toukokuussa 2005 Bergenin kokouksessa. Bergenin ministerikokouksen linjausten mukaisesti tohtorin tutkintojen kehittämisessä edellytetään noudatettavan keskeisiä Bolognan periaatteita: ymmärrettävät tutkintorakenteet, yhdenmukaiset tutkintorakenteet, opintojen mitoitussjärjestelmien käyttöönotto, liikkuvuuden lisääminen, laadunvalvonnan eurooppalainen ulottuvuus sekä korkeakoulutuksen eurooppalainen ulottuvuus (<http://www.bologna-bergen2005.no/>).

Bergenin ministerikokouksen tohtorikoulutusta käsittelevät keskeiset suositukset noudattavat edellä kuvattuja EUA:n esittämiä kehittämislinjoja. Tohtorikoulutusta luodessaan yliopistoilla on haasteena ottaa huomioon sekä tiedeyhteisön tieteenalakohtaiset vaatimukset että työelämän muuttuvat tarpeet. Koska vain osa tohtorin tutkinnon suorittaneista

sijoittuu yliopistoihin tai tutkimuslaitoksiin, tohtorikoulutuksen on annettava valmiudet toimia erilaisissa työelämän vaativissa asiantuntijatehtävissä. Väitöskirjan lisäksi tohtoriopinnoissa on oltava opetustarjontaa, joka tutkijakoulutuksen perinteisen tieteenalan metodien ja sisältöjen lisäksi sisältää mm. ”transferable skills” -kokonaisuuksia. Kaiken kaikkiaan tohtorikoulutukselta edellytetään entistä selkeämpää struktuuria ja erityisen huomion kiinnittämistä ohjausjärjestelyihin ja -prosesseihin

(<http://www.minedu.fi/opm/koulutus/yliopistokoulutus/bolognaprosessi.html>).

Bolognan prosessin 3. syklin toteuttamista – jatkotutkintojen kehittämistä ja tähän kehittämistyöhön liittyviä haasteita – ei voida tarkastella irrallaan olemassaolevasta järjestelmästä. Karin Dahl Bergendorff (2002) on kiteyttänyt jatkotutkintojen nykyistä tilaa Pohjoismaissa seuraavasti:

- § Ruotsissa maisterin tutkintoon perustuva lisensiaatintutkinto on 80 opintopistettä ja edellyttää noin kahden vuoden opintoja. Tohtorin tutkinto on laajuudeltaan 4 vuotta, ja se on laajuudeltaan 160 opintopistettä. Tohtorin tutkintoon kuuluu joukko kursseja ja opinnäytetyö, jota on puolustettava julkisesti.
- § Norjassa tohtorin tutkinto on tutkijakoulutusta, jonka kesto on 3 vuotta. Tutkinnon suorittamisajaksi arvioidaan kuitenkin 3–4 vuotta.
- § Tanskassa tohtorin tutkinnon suorittamisajaksi on arvioitu 3 vuotta.
- § Suomen tohtorin tutkinnon kestoksi arvioidaan 4 vuotta.

Vaarana on, että tutkijakoulutuksen sisältöjen kehittäminen noudattaa perinteistä koulutuksen kehittämisen linjaa: uusia sisältöjä lisätään vanhojen päälle samaan aikaan kun koulutuksen kesto lyhenee joko kansainvälisen yhtenäistyvän käytännön tai virallisten päätösten kautta. Monet kehittämissuuntien mahdollisista seurauksista näyttäytyvät myös eri tieteenaloilla hyvin erilaisina. Tilanne edellyttää laadullista uudelleen jäsentämistä sekä koulutuksen että tohtorien osaamisen suhteen.

3. KASVATUSTIETEELLISEN ALAN JATKOKOULUTUKSEN TILA 2005

Suomessa tohtorikoulutusta toteutetaan tällä hetkellä kahdenlaisen enemmän tai vähemmän keskenään kommunikoivan järjestelmän puitteissa. Osa tohtoriopiskelijoista opiskelee ministeriön rahoittamissa tutkijakouluissa. Nämä ovat usein yliopisto- ja tiederajoja ylittäviä, oman hallinnollisen rakenteensa ja tutkijakoulutusohjelmansa puitteissa toimivia. Osa jatko-opiskelijoista opiskelee tiedekuntien tai laitosten järjestämässä

tohtorikoulutuksessa. Viimeksi mainittu jatkokoulutusjärjestelmä on tyypillinen kasvatustieteellisellä alalla.

Korkeakoulujen arviointineuvosto (KKA) on selvittänyt tohtorikoulutuksen tilaa vuosina 2004–2005. Arviointia varten yliopistoilta ja opiskelijoilta on kerätty erilaisia arviointiaineistoja. Tohtorikoulutuksesta vastaaville vararehtoreille tehtiin sähköpostikysely. Myös kaikille tohtoriopiskelijoille suunnattu opiskelijakysely tehtiin verkkokyselynä. Tohtorikoulutuksen arviointiin on voinut osallistua lähettämällä palautetta tohtorikoulutuksen vahvuuksista ja kehittämistarpeista sähköpostitse. Yliopistot ovat toimittaneet arviointia varten erilaisia dokumentteja. Korkeakoulujen arviointineuvoston arviointiraportti ei ole ollut jatko-opintojen kehittämistyöryhmän käytettävissä. Se julkaistaan Tohtorikoulutuksen kansainvälisen arvioinnin julkistamistilaisuudessa 31.1.2006.

Kasvatusalan jatko-opintojen kehittämistyöryhmä on tehnyt työnsä perustaksi useita selvityksiä kasvatustieteellisen alan jatkokoulutuksen tilasta. Seuraavaksi esitellään keskeisiä tuloksia lyhyesti.

3.1 Opiskelijat, tutkinnot ja ohjaajat

Vokke-projektissa selvitettiin keväällä 2005 kasvatustieteellisen alan jatkokoulutuksen tilaa KOTA-tietokantojen sekä tiedekuntien kanslioille lähetettyjen kysymysten perusteella. Kyselyn tulokset on julkaistu Vokke-projektin kasvatusalan jatko-opintojen kehittämistyöryhmän verkkosivulla (<http://www.helsinki.fi/vokke/jatkokoulutus>).

Kyselyn tulokset on esitetty myös tämän loppuraportin liitteessä 2, jossa on esitetty tohtorin ja lisensiaatin tutkintojen tavoitemäärät ja toteuma kasvatusalalla ja yliopistoittain (ks. liite 2, taulukot A, B, C ja D). Loppuraportin liitteessä 3 on esitetty yhteenvedot jatko-opintoihin osallistuvien määrästä lukuvuosittain ja vuosittain sekä tiedot läsnä oleviksi ja poissa oleviksi ilmoittautuneiden opiskelijoiden määrästä ja jatko-opiskelijoiden määrästä yhteensä (ks. liite 3, taulukot A, B ja C).

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkimuksen rakenneselvityksessä (2004) on tarkasteltu, millaisia toiminnallisia haasteita yliopistot ja ammattikorkeakoulut julkisen tutkimusjärjestelmän osana joutuvat lähivuosina kohtaamaan mm. kasvavan kansainvälisen kilpailun ja kansallisten ja alueellisten kehittämistarpeiden valossa. Lisäksi rakenneselvi-

tyksessä on tarkasteltu, mitä rakenteellisia kehittämistoimia tarvitaan, jotta yliopistot ja ammattikorkeakoulut yhdessä ja erikseen kykenevät vastaamaan haasteisiin. Taulukkoon 1 on kerätty em. rakenneselvityksestä kasvatustieteellisten tiedekuntien osalta yliopistojen toiminnan laajuutta vuonna 2003 kuvaavia tunnuslukuja opiskelija- ja opettajamäärien sekä perustutkintojen että tohtorin tutkintojen määrien osalta. Taulukossa 1 on esitetty opiskelijat, kaikki opettajat (htv, tietokannassa erittelemättömät on jyvitetty eriteltyjen suhteessa eri aloille), perustutkinnot (ylemmät tutkinnot), tohtorin tutkinnot sekä tieto yliopiston alan osuudesta koko alalla. Rakenneselvityksessä esitetyt tiedot perustuvat KOTA-tietokantaan.

Taulukko 1. Kasvatustieteellisten tiedekuntien toiminnan laajuutta vuonna 2003 kuvaavia tunnuslukuja opiskelija- ja opettajamäärien ja perustutkintojen ja tohtorin tutkintojen määrien osalta sekä yliopiston alan osuudesta koko alalla. Tiedot perustuvat KOTA-tietokantaan. (Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkimuksen rakenneselvitys. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004: 36.)

	HY	JoY	JY	LY	OY	TaY	TY	ÅA	Yhteensä
Opiskelijat, n	3065	1614	1653	788	1690	1211	1638	1044	12703
- osuus valtak. %	24,1	12,7	13,0	6,2	13,3	9,5	12,9	8,2	100 %
Opettajat, n	183	106	162	47,7	125	83,9	92,1	82,6	882,3
- osuus valtak. %	20,7	12,0	18,4	5,4	14,2	9,5	10,4	9,4	100 %
Perustutkinnot, n	290	201	235	109	289	156	237	104	1621
- osuus valtak. %	17,9	12,4	14,5	6,7	17,8	9,6	14,6	6,4	100 %
Tohtorin tutkinnot, n	18	11	12	5	10	11	9	0	76
- osuus valtak. %	23,7	14,5	15,8	6,6	13,2	14,5	11,8	0	100 %
Opisk./opett.	16,75	15,3	10,2	16,51	13,5	14,43	17,8	12,65	
- kaikki yo:t									14,4 ¹
Tri/prof.	0,64	0,79	0,67	0,71	0,59	0,73	0,56	0	
- kaikki yo:t									0,61

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkimuksen rakenneselvityksen (2004) mukaan perusopiskelijoiden ja opettajien välinen suhdeluku kasvatustieteellisellä alalla vaihtelee tiedekunnittain 10,2–17,8 (vuonna 2003). Jatko-opiskelijoita oli vuoden 2005 keväällä 1723. Kasvatustieteellisissä tiedekunnissa oli 140 virassa toimivaa professoria keväällä 2005 (ks. liite 4, taulukko 1).

¹ Kasvatustieteellisten tiedekuntien sivuaineopiskelijoiden määrä on suuri. Esimerkiksi aineenopettajaksi opiskelevat eivät sisälly lukuun.

Jatko-opiskelijoiden ja professorien välinen suhdeluku on noin 12 opiskelijaa/professori. Ohjattavien jatko-opiskelijoiden kokonaismäärä professoria kohti on huomattavan suuri, etenkin kun otetaan huomioon se, että kaikki professorit eivät osallistu yhtä aktiivisesti ohjaukseen.

Kiinnostus kasvatustieteellisen alan jatko-opintoihin on myös suuri. Osittain tämä johtuu siitä, että yliopistotasoinen kasvatustieteellisen alan täydennyskoulutus on ollut heikosti organisoitunutta. Jatko-opiskelu-oikeus on yleensä ollut helppo saada, sillä opiskelijavalinnan perusteet ovat olleet yliopistoissa väljiä. Opinto-oikeus on myös elinikäinen. Täydennyskoulutuksen osalta Vokke-projektin kasvatustieteellisen alan täydennyskoulutuksen strategiatyöryhmässä on laadittu *Kasvatus- ja opetusalan täydennyskoulutuksen strategia*, joka toteutuessaan tulee suuntaamaan osan tieteelliseen jatkokoulutukseen suuntautuneista paineista täydennyskoulutukseen. *Kasvatus- ja opetusalan täydennyskoulutuksen strategia* on julkaistu Vokke-projektin sivulla (<http://www.helsinki.fi/vokke/taydennyskoulutus>).

Kasvatustieteellisen alan jatkokoulutukseen hakeudutaan harvoin suoraan maisteritutkinnon jälkeen; suurin osa aloittaa opiskelunsa oltuaan usein jo pitkänkin ajan työelämässä. Opiskelu tehdään yleensä työn ohella lyhyiden tutkimusvapaiden turvin. Tähän opiskelijaryhmään kuuluvien jatko-opiskelijoiden työelämäosaaminen on yleensä vahva; sen sijaan he kokevat yleensä puutteellista osaamista liittyen esimerkiksi tieteelliseen kysymyksenasetteluun, tutkimusmetodeihin ja tieteelliseen kirjoittamiseen. Yleensä heidän opiskelumotivaationsa ei myöskään liity ammattimaiseen tutkijanuraan, vaan lähtökohtana on yleinen halu itsensä kehittämiseen tai täydennyskoulutukseen. Tämä opiskelijaryhmä asettaa jatko-opiskelulle yleensä suhteellisen väljät aikataululliset tavoitteet. Opiskelijaryhmänä tämä muodostaa enemmistön kasvatustieteen jatko-opiskelijoista. Tämä näkyy edelleen myös tohtorin tutkinnon suorittaneiden korkeana keski-ikäinä, joka kasvatustieteissä on 44,2 vuotta, kun se keskimäärin yliopistoissa on 36,3 vuotta. (Ks. Tohtoreiden työllistyminen, sijoittuminen ja tarve. Suomen Akatemian julkaisu 4/03.)

Kasvatustieteellisellä alalla on yksi laaja tutkijakoulu *Kasvatustieteellisen alan valtakunnallinen tutkijakoulu KASVA* (<http://www.edu.utu.fi/kasva/>), jossa on yhteensä 20 tutkijakoulupaikkaa. Tämän lisäksi kasvatustieteen jatko-opiskelijoita on joissakin monitieteisissä tutkijakouluissa, esimerkiksi Perhetutkimuksen tutkijakoulussa (<http://www.jyu.fi/pty/tutkijakoulu>) ja Oppimisympäristöjen tutkijakoulussa (<http://etu.utu.fi/koulutus/tutkijakoulu/>). Jonkin verran päätoimisia jatko-opiskelijoita on tutkimusprojekteissa tai erilaisilla apuraharahoit-

tuksilla. Käytännössä kuitenkin päätoimisesti jatkotutkintoa opiskelevien määrä on huomattavasti pienempi kuin työnsä ohella opiskelevien. Vaikka yliopistoissa on lähes kaksi tuhatta kasvatustieteen jatko-opiskelu oikeuden saanutta opiskelijaa, tohtorin tutkintoja suoritetaan vuosittain suunnilleen se määrä, joka yliopistoilla on tohtorintavoitteena. Yliopistojen tulosohjaus ohjaa ja säätelee tehokkaasti suoritettavien tutkintojen määrää. Tohtoriopiskelijoiden lisäksi eri yliopistoissa opiskelee suuri määrä lisensiaatin tutkinto-oikeuden saaneita opiskelijoita. Nämä opiskelijat sitovat suhteellisen paljon opetus- ja ohjausresursseja. Helsingin yliopistoa lukuun ottamatta lisensiaatintutkintoja ei ole sidottu tulostavoitteisiin.

3.2 Opiskelijavalinta ja jatkotutkintovaatimukset

Joensuun yliopistossa tehdyn selvityksen mukaan eri yliopistojen kasvatustieteellisten tiedekuntien opiskelijavalinnan perusteet sekä jatkotutkintojen vaatimukset erityisesti väitöskirjan laajuuden osalta vaihtelevat huomattavasti (ks. liite 5). Keskeiset erot liittyvät sivuaineiden asemaan jatkotutkinnossa, jatkotutkinnossa vaadittaviin muihin opintoihin sekä väitöskirjan laajuuteen, joka vaihtelee 80–125 opintoviikkoon. Koska kyse on samasta kasvatustieteellisen alan jatkotutkinnosta, opiskelijoiden tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden kannalta tarvitaan myös kansallisella tasolla yhdenmukaistamista tutkinnon sisällön sekä erityisesti jatkotutkintoon kuuluvan väitöskirjan laajuuden osalta.

3.3 Kasvatustieteellisen alan väitöskirjat vuosina 1994–2004

Kasvatustieteelliset väitöskirjat ovat keskeinen osa kasvatustieteellistä tiedonmuodostusta. Kasvatustieteellisellä alalla tohtorin tutkinto voidaan suorittaa seuraavissa kasvatustieteelliseen koulutusalaan kuuluvissa pääaineissa: kasvatustiede, aikuiskasvatustiede, erityispedagogiikka, kasvatopsykologia, kasvatussosiologia, mediakasvatus, musiikkikasvatus, varhaiskasvatustiede, kotitaloustiede sekä käsityökasvatus, käsityötiede ja tekstiilityö. Em. oppiaineet, joiden syventävät opinnot ovat pääaineen asemassa eri yliopistoissa kasvatustieteellisellä alalla, on määritelty opetusministeriön asetuksessa 568/2005 yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä, yliopistojen koulutusohjelmista ja erikoistumis-koulutuksista. Yliopistoissa on erilaisia pääaineoikeuksia, jotka on määritelty tutkintoasetuksessa. Vaikka suoritettavat tohtorin tutkinnot pääaineittain saattavat olla osa yliopiston sisäistä tulosohjausjärjestelmää, valtakunnallisesti kasvatustieteellisen alan tohtorikoulutusta käsitellään yhtenä kokonaisuutena.

Seuraavaan taulukkoon 2 on koottu yliopistoissa vuosina 1994–2004 hyväksytyt kasvatustieteelliset väitöskirjat niiden yleisten keskeisten tutkimusteemojen mukaan. Tiedot perustuvat Jaana Saarisen (2005) tekemään selvitykseen. Taulukon perusteella voidaan tehdä jonkinlaisia viitteellisiä päätelmiä myös eri yksiköiden profilaatioista. Selvityksessä tutkimusteemojen luokittelu on perustunut väitöskirjan otsakkeessa muotoiltuun tutkimuskohteeseen: opettaminen, oppiminen ja vuorovaikutus; ammatillinen ja professionaalinen kehittyminen, asiantuntijuus ja työyhteisöt; ammatillinen koulutus/ammattikasvatus; koulutuspolitiikka; kasvatustieteelliset väitöskirjat jakaantuivat eri tutkimusalueilla seuraavasti (ks. taulukko 2).

Taulukko 2. Kasvatustieteelliset väitöskirjat aihepiireittäin vuosina 1994–2004. (Saarinen 2005.)

	HY	JoY	JY	LY	OY	TaY	TY	AA
Ammatillinen ja professionaalinen kehittyminen, asiantuntijuus, työyhteisöt	27	7	14	3	7	35	4	0
Ammatillinen koulutus/ammattikasvatus	6	2	4	4	0	11	3	2
Eriyispedagogiikka	2	5	8	0	0	0	1	2
Kasvatustieteelliset väitöskirjat	18	4	6	7	13	6	4	4
Koulutuspolitiikka	7	4	0	2	3	12	8	0
Korkeakoulututkimus	0	0	4	1	0	1	0	1
Käsityötiede ja kotitaloustiede	7	3	0	0	0	0	1	2
Mediakasvatus	3	0	0	0	0	2	0	0
Nuorisotutkimus	2	9	1	0	0	0	0	1
Opettaminen, oppiminen ja vuorovaikutus	48	45	26	6	12	28	31	8
Perhetutkimus	6	0	4	0	1	0	1	0
Varhaiskasvatus	2	3	2	0	3	1	0	0
Neuropsykologinen tutkimus	0	0	0	0	3	0	0	0
Sosiaaliset ongelmat	0	0	0	0	3	0	0	0
Muut	11	14	9	5	9	6	10	0
Yhteensä	152	97	82	25	56	101	63	20

Helsingin yliopiston käyttäytymistieteellisessä² tiedekunnassa valmistui tarkasteluajankohdalla 152 väitöskirjaa. Väitöskirjatutkimukset sijoittuvat laajasti eri teema-alueille. Suurin osa tutkimuksista (32 %) käsitteli opettamista, oppimista ja vuorovaikutusta: aineiden opettamista sekä oppimista eri kouluasteilla ja erilaisissa oppimisympäristöissä. Toisen laajan teema-alueen muodosti ammatillista ja professionaalista kehittymistä, asiantuntijuutta ja työyhteisöjä käsittelevä tutkimus (18 %). Näiden lisäksi väitöskirjoja on tehty kasvatustieteellisten väitöskirjojen

² Helsingin yliopiston käyttäytymistieteellisen tiedekunnan toiminta alkoi 1.1.2004, kun tiedekunta muodostettiin entisestä kasvatustieteellisestä tiedekunnasta ja humanistisesta tiedekunnasta irtautuneista foneetiikan eli nykyisestä puhetieteiden laitoksesta ja psykologian laitoksesta.

filosofisen ja -historiallisen tutkimuksen alueella (11 %). Koulutuspolitiikka, ammatillinen koulutus/ammattikasvatus, perhetutkimus sekä kotitalous- ja käsityötiede liittyvän tutkimuksen osuus oli 5 %. Yksittäisiä väitöskirjatutkimuksia tehtiin muun muassa mediakasvatukseen ja kulttuurintutkimukseen, nuorisotutkimukseen, tieteentutkimukseen sekä gerontologiaa ja ympäristökasvatukseen liittyen.

Joensuun yliopistosta valmistui vuosina 1994–2004 yhteensä 97 väitöskirjaa. Väitöskirjatutkimuksista suurin osa (46 %) kohdistui opettamiseen, oppimiseen ja vuorovaikutukseen. Tällä teema-alueella oli tehty tutkimusta esimerkiksi uusista oppimisympäristöistä (verkko-opetus, tietokoneavusteinen opetus) ja ohjauksesta. Omaleimaisen ja selkeästi muista yliopistoista erottuvan väitöskirjojen tutkimusalueen muodosti nuorisoon, nuorten elämäntilanteeseen ja siirtymiin liittyvä tutkimus (9 %). Väitöskirjoista ammatilliseen ja professionaaliseen kehittymiseen, asiantuntijuuteen ja työyhteisöihin liittyvän tutkimuksen osuus oli 7 %. Noin kolmasosa tehdyistä väitöskirjatutkimuksista jakaantui tasaisesti useille eri alueille, joita olivat esimerkiksi lapsuus ja varhaiskasvatus, koulutuspolitiikka, kasvatushistoria ja -filosofia sekä tekstiilityö ja monikulttuurisuus.

Jyväskylän yliopistossa valmistui 82 väitöskirjaa, joista kolmasosa käsitteli oppimista, opettamista ja vuorovaikutusta. Tällä alueella on tehty muun muassa opettajuuteen liittyvää tutkimusta. Toisen laajemman teemakokonaisuuden (17 %) muodosti ammatillinen ja professionaalinen kehittyminen, asiantuntijuus- sekä työyhteisötutkimus. Erityispedagogiikkaan liittyvän tutkimuksen osuus oli 10 %. Jonkin verran väitöskirjoja oli tehty myös seuraavilta alueilta: kasvatushistoria ja -filosofia (7 %), koulutuspolitiikka (6 %), korkeakoulututkimus ja tieteentutkimus (4 %), perhetutkimus, kotikasvatus ja vanhemmuus (5 %) sekä ammatillinen koulutus (5 %). Edellisen lisäksi yksittäisiä väitöskirjoja oli tehty mm. varhaiskasvatukseen, draamakasvatukseen, nuorisotutkimukseen ja yrittäjyyskasvatukseen alueelta.

Vuosina 1994–2004 valmistui Lapin yliopistossa 25 väitöskirjaa – näistä vuonna 2004 yhdeksän. Tutkimukset liittyivät muun muassa opettamiseen, oppimiseen ja vuorovaikutukseen, ammatilliseen koulutukseen sekä kasvatustutkimukseen ja historiaan. Yksittäisiä töitä on tehty esimerkiksi koulutuspolitiikkaan, asiantuntijuuteen ja työyhteisöihin. Kurioositeettina voidaan mainita, että Lapin yliopistosta on valmistunut neljä naistutkimuksen alaan liittyvää väitöskirjaa.

Oulun yliopistossa valmistui tarkasteluajankohtana 56 väitöskirjaa. Neljäsosa väitöskirjoista liittyy kasvatustieteiden ja -filosofian aiheisiin. Toisena teema-alueena (18 %) on opettamista, oppimista ja vuorovaikutusta käsittelevät tutkimukset. Ammatilliseen kehittämiseen, asiantuntijuuteen ja työyhteisöihin liittyvien väitöskirjatutkimusten osuus on 13 %. Muu Oulun yliopistossa tehty väitöskirjatutkimus jakaantui useisiin teemoihin, kuten neuropsykologinen tutkimus, koulutuspolitiikka, varhaiskasvatus, perhetutkimus ja ympäristökasvatus. Oulun yliopistossa valmistui 1990-luvun puolivälin jälkeen myös sosiaalisiin ongelmiin liittyvää väitöskirjatutkimusta (kuten työttömyys, huostaanotot ja vankila).

Tampereen yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa valmistui vuosina 1994–2004 yhteensä 101 väitöskirjaa. Tutkimukset ovat keskittyneet tiedekunnan tutkimuksen vahvuusalueille. Suurimman painopistealueen muodostaa ammatillista ja professionaalisuutta, asiantuntijuutta ja työyhteisöjä koskeva tutkimus (35 %). Muista yliopistoista poiketen Tampereella on tehty myös johtamiseen liittyviä tutkimuksia. Toinen väitöskirjojen teema-alue on oppiminen ja opettaminen (28 %). Ammatilliseen koulutukseen/ammattikasvatukseen kohdistuvia väitöskirjoja oli 11 %. Koulutuspolitiikkaan liittyviä väitöskirjatutkimuksia oli myös 11 %. Tampereen yliopistossa tehdyt väitöskirjat kohdistuvat selkeästi edellä kuvatuille alueille. Joitakin yksittäisiä tutkimuksia on valmistunut esimerkiksi kulttuurin tutkimuksesta ja mediakasvatuksesta.

Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa hyväksyttiin vuosina 1994–2004 yhteensä 63 väitöskirjaa. Opettamiseen, oppimiseen ja vuorovaikutukseen liittyvät tutkimukset muodostavat suurimman tutkimusalueen (49 %). Näissä käsiteltiin eri aineiden opettamiseen liittyviä opetusmenetelmiä ja erilaisiin oppimisympäristöihin liittyviä teemoja. Tutkimuksia on tehty muun muassa matematiikan ja kielen opettamisesta ja oppimisesta. Esillä ovat myös monikulttuurisuuteen ja kaksikielisyyteen liittyvät teemat. Koulutuspolitiikkaan ja -sosiologian kysymyksenasetteluihin liittyviä väitöskirjoja oli 13 %. Loput väitöskirjoista jakaantuvat eri alueille: kasvatustieteen ja -filosofiaan, ammatilliseen koulutukseen sekä ammatilliseen ja professionaaliseen kehittämiseen, asiantuntijuuteen ja työyhteisöihin.

Åbo Akademiassa valmistui yhteensä 20 väitöskirjaa: näistä kahdeksan kohdistui opetuksen ja oppimisen tematiikkaan ja neljä kasvatustieteiden ja -filosofiaan. Loput kahdeksan hajaantuivat eri teema-alueille.

Väitöskirjojen tutkimusaiheiden perusteella voidaan todeta, että oppiminen, opetus ja laajemmin koulutuksen merkitys ovat keskeisiä kasvatustieteellisiä tiedonalueita. Yliopistojen välillä on havaittavissa jonkin verran erilaisia painotuksia. Turun yliopistossa korostuu muita vahvemmin opettamiseen, oppimiseen ja vuorovaikutukseen liittyvä tutkimus. Oulun yliopiston profiilissa korostuu muita vahvemmin kasvatustieteiden filosofia. Tampereen yliopistossa puolestaan on selkeä asiantuntijuuden, ammatillisen kasvun ja työorganisaatioiden tutkimuspainotus.

Kehitettäessä valtakunnallisesti kasvatustieteellisen alan jatkokoulutusta yliopistojen tutkimusten painopistealueita voidaan hyödyntää yhtäältä yliopistojen keskinäisessä jatkokoulutusvastuussa, toisaalta yhteiset vahvuudet voivat toimia potentiaalisina tutkijakoulujen kehittämisen lähtökohtina.

4. TOHTORIEN KOULUTUSTARVE

4.1 Nykytilan kuvaus

Kasvatustieteellinen oppiaine pääaineenaan väitelleitä tohtoreita valmistuu vuosittain hieman yli 70 (ks. liite 7). Vuonna 2004 valmistui 43 lisensiaatintutkintoa ja 79 tohtorin tutkintoa. Lisensiaatin tutkintoa ei enää automaattisesti tehdä tohtorin tutkinnon esiasteena. Maisteritutkintojen määrään (1500) verrattuna tohtoritutkintojen määrä kasvatustieteissä on alhainen. Tilastoa johtavan luonnontieteellisen alan tohtorimäärä on lähes nelinkertainen kasvatustieteisiin verrattuna, vaikka maistereiden määrät vastaavat toisiaan. Kasvatustieteellinen ala on suuntautunut vahvasti maistereiden kouluttamiseen, kun taas luonnontieteellisellä alalla tohtorien koulutuksella on ollut keskeinen asema.

Luonnontieteissä innovaatiot syntyvät tieteellisen tutkimuksen ja jatkokoulutuksen tuloksena. Sen sijaan sosiaaliset ja koulutukselliset innovaatiot syntyvät usein alan käytännöissä, irrallaan tieteellisestä koulutuksesta. Tulevaisuudessa tarvitaan entistä vahvempaa linkkiä kasvatustieteellisen tiedonmuodostuksen ja jatkokoulutuksen sekä kasvatuksellisten, koulutuksellisten ja sosiaalisten innovaatioiden välille.

Kasvatustieteen tohtorikoulutuksen työmarkkinat ovat moninaiset. Osa tohtoreista sijoittuu yliopistoihin ja tutkimuslaitoksiin tutkijanuralle. Osa sijoittuu erilaisiin asiantuntijatehtäviin

yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin, aikuisoppilaitoksiin sekä tutkimuslaitoksiin. Tämän lisäksi kasvatustieteen tohtoreita rekrytoivat opetushallinto ja muu julkishallinto, kunnat, vapaaehtoisjärjestöt ja kansainväliset organisaatiot. Näihin tehtäviin kuuluu usein myös kehittämis- ja tutkimustoimintaa. Liitteen 7 taulukoissa 1 ja 2 on yhteenveto kasvatustieteen tohtoreiden sijoittumisesta työmarkkinoille sekä lisensiaatin ja tohtorin tutkinnon suorittaneiden työllisyydestä. Kasvatustieteiden tohtorit ovat tilastojen valossa työllistyneet hyvin.

4.2 Kasvatustieteellisen asiantuntijuuden tarve

Yksityiselle sektorille rekrytoidaan vuosittain yli 80 000 työntekijää. Korkeasti koulutetun työntekijän palkkaaminen on periaatteessa investointi henkiseen pääomaan. Kun sekä Elinkeinoelämän keskusliitto, Suomen Akatemia että Tieteentekijöiden liitto korostavat korkeatasoisten tohtoreiden merkitystä suomalaisen innovaatioympäristön kehittämisessä, voisi odottaa että innovaatioita etsittäisiin myös kasvatustieteilijöiden parhaiten tuntemilla HRD-alueilla (Human Resources Development) ja tämä alkaisi vähitellen näkyä myös tohtoreiden kysyntänä. Nopeimmin tarpeet realisoituvat kansainvälisten yritysten henkilöstöhallinnossa, mutta uudenlaista ammattitutkijoiden tarvetta on myös koulutus-, kustannus- ja muissa media-alan yrityksissä. Tulevaisuudessa myös kansalaisyhteiskunnan järjestöjen johtotehtävissä ja niiden kansainvälisissä asiantuntijatehtävissä työskentelee kasvatustieteen tohtoreita.

Kasvatustieteiden tieteellisen asiantuntemuksen piilokysyntään vastaaminen edellyttää orientaatioiltaan luovien ja rohkeiden opiskelijoiden rekrytointia. Jatkokouluttajilta vaaditaan uudentyyppistä yhteistyötä yli laitos- ja tiedekuntarajojen. Ryhmän ehdottama lisensiaatin tutkintojen vähentäminen lisäisi tohtorin tutkinnon suorittaneiden kysyntää. Kasvatustieteiden tohtoreita tarvitaan lisääntyvästi koulutuksen eri tasoille ja sektoreille ohjausalan vaativiin asiantuntijatehtäviin. Myös työyhteisöjen ja työssä oppimisen kehittämisessä tarvitaan kasvatustieteellistä osaamista. Korkeatasoisen osaamisen tarvetta on myös sosiaalialalla aikuisten erityiskasvatuksen kehittämistehtävissä. Tietoyhteiskunnan kasvavat osaamistarpeet merkitsevät tulevaisuudessa sitä, että mm. oppilaitosten rehtoreiden osaamisvaatimukset nousevat tohtorin tutkintoa edellyttäväksi.

Tällä hetkellä monissa koulutuksen ja osaamisen kehittämisen tehtävissä toimii henkilöitä, joilla ei ole riittävästi kasvatustieteiden tieteellistä asiantuntemusta. Vaikka kasvatustietei-

den tohtoreiden tulevaisuuden tarpeesta ei tällä hetkellä voida esittää kovin tarkkoja lukumääräisiä arvioita, ajankohtaiset yhteiskunnalliset linjaukset korkeatasoisen koulutuksen ja kasvatuksen samoin kuin tieteellisen tiedon ja innovaatioiden tuottamiseksi edellyttävät monitahoista kasvatustieteellistä asiantuntemusta. Tämän asiantuntemuksen käyttöönotto edellyttää kasvatustieteen tohtoreilta valmiuksia tuoda esiin omaa osaamistaan.

Työryhmä esittää suosituksina seuraavat toimenpide-ehdotukset:

- § **Tohtoreiden määrällistä tarvetta tulee ennen seuraavaa suunnittelukierrosta selvittää erillisellä tutkimuksella, jossa otetaan huomioon sekä laskettavissa olevat avautuvat työpaikat että korkeatasoisen asiantuntemuksen piilotarve. Edelliseen kategoriaan sisältyvät yliopistot, tutkimuslaitokset ja ammattikorkeakoulut, joissa monissa on parhaillaan menossa sukupolven vaihdos.**
- § **Tohtorin tutkintojen tavoitemääriä nostetaan seuraavan viiden vuoden aikana jo toteutunutta kasvua vastaavaksi.**
- § **Ammattikorkeakoulujen yliopettajien ja rehtoreiden sekä lukioiden ja yläkoulujen rehtoreiden pätevyyden nostaminen tohtoritasoiseksi on myös ajankohtaista.**

5. JATKOKOULUTUSTA KOSKEVAT SÄÄDÖKSET JA TAVOITTEET

5.1 Asetus

Tieteellisestä ja taiteellisesta jatkokoulutuksesta on säädetty valtioneuvoston asetuksessa yliopistotutkinnoista (19.8.2004). Asetus tuli voimaan 1.8.2005. Asetuksen 21 §:n mukaan:

"Jatkokoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija:

- 1) perehtyy syvällisesti omaan tutkimusalaansa ja sen yhteiskunnalliseen merkitykseen sekä saavuttaa valmiudet tutkimusalaansa piirissä itsenäisesti ja kriittisesti soveltaa tieteellisen tutkimuksen menetelmiä ja luoda uutta tieteellistä tietoa;*
- 2) perehtyy hyvin oman alansa kehitykseen, perusongelmiin ja tutkimusmenetelmiin; sekä*
- 3) saavuttaa sellaisen yleisen tieteenteorian ja tutkimusalaansa liittyvien muiden tieteenalojen tuntemuksen, joka mahdollistaa niiden kehityksen seuraamisen."*

Tutkintoasetuksen 22 §:ssä säädetään tohtorin tutkinnon suorittamisesta seuraavasti:

"Tohtorin tutkinnon suorittamiseksi jatkokoulutukseen otetun opiskelijan tulee:

- 1) suorittaa jatkokoulutuksen opinnot; 2) osoittaa tutkimusalallaan itsenäistä ja kriittistä ajattelua; sekä*
  - 3) laatia väitöskirja ja puolustaa sitä julkisesti.*
- Kuvataidealalla, musiikin alalla, taideteollisella alalla ja teatteri- ja tanssialalla jatkokoulutukseen otettu opiskelija voi väitöskirjan laatimisen sijaan antaa yliopiston määräämät julkiset opin- ja taidonnäytteet. Väitöskirjaksi voidaan hyväksyä myös yliopiston riittäväksi katsoma määrä samaa*

ongelmakokonaisuutta käsitteleviä tieteellisiä julkaisuja tai julkaistaviksi hyväksytyjä käsikirjoituksia ja niistä laadittu yhteenveto taikka muu vastaavat tieteelliset kriteerit täyttävä työ. Julkaisuihin voi kuulua myös yhteisjulkaisuja, jos tekijän itsenäinen osuus on niissä osoitettavissa."

5.2 Jatkokoulutusta koskevat yleiset tavoitteet

Tieteellisen ja taiteellisen jatkokoulutuksen kehittämistä käsittelevissä dokumenteissa puhutaan yleisesti tohtorikoulutuksesta yksinomaan tutkijankoulutuksena, vaikka kyse on yleisemmin tieteellisestä asiantuntijakoulutuksesta. Valtioneuvoston hyväksymässä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003–2008 todetaan seuraavasti:

"Innovaatiojärjestelmän kulmakivenä on koulutuksen ja tutkimuksen korkea laatu. Yliopistoilla on vastuu tutkintoon johtavasta tieteellisestä ja taiteellisesta jatkokoulutuksesta sekä yliopistoissa harjoitettavasta tutkimustoiminnasta. Tutkijankoulutuksen ja peruskoulutuksen välistä vuorovaikutusta vahvistamalla lisätään yliopistokoulutuksen laatua ja tehdään tutkijanuraa tunnetuksi opiskelijoiden keskuudessa. Tavoitteena on, että Suomessa on jatkossakin määrältään riittävä ja pätevä tutkijakunta.

Tutkijanuran houkuttelevuutta lisätään. Yliopistot ja Suomen Akatemia vahvistavat yhdessä ammattimaisen tutkijanuran edellytyksiä ja kiinnittävät erityistä huomiota tasa-arvon toteuttamiseen tiedeyhteisössä. Tutkijoiden työmahdollisuuksia ja -olosuhteita tutkijanuran eri vaiheissa kehitetään suunnitelmallisesti. Tutkijankoulutuksen kansainvälistymistä vahvistetaan. Tutkijakoulut ovat tärkein väylä tohtorin tutkintoon. Tutkijakoulujärjestelmää kehitetään niin, että tutkijankoulutus luo toisaalta vahvan perustan ammattimaiselle tutkijanuralle ja antaa toisaalta monipuoliset valmiudet muuhun työelämään. Tutkijakoulujen määräaikaaisuus sekä kilpailuun perustuva valintaprosessi säilytetään. Tohtorin tutkintojen määrä nostetaan 1 600 tutkintoon vuodessa."

Kansallisella tasolla tutkijankoulutuksen keskeisenä tavoitteena on korkeatasoisten ja uutta luovien väitöskirjojen ohella sellaisten tohtorien kouluttaminen, jotka itsenäisen tutkimustyön ohella pystyvät soveltamaan osaamistaan erilaisissa yhteiskunnan ja elinkeinoelämän tehtävissä (Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003–2008).

Korkeakoulututkintojen viitekehystä käsittelevässä raportissa (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:4) on kuvattu suomalaisten korkeakoulututkintojen ensimmäisen, toisen ja kolmannen syklin tutkintojen tavoitteita ja osaamisvaatimuksia. Kolmannen syklin tutkintoja ovat jatkotutkintoina suoritettavat lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot, joiden osalta on kuvattu tutkinnon edellyttämät osaamisvaatimukset (ks. liite 6, taulukko 1: Tohtorin tutkinto oppimistulosten/tutkintotavoitteiden perusteella luokiteltuna).

Yhteenvetona Bergenin ministerikokouksen linjauksista sekä tohtorin osaamisvaatimuksista kolmannen syklin tutkinto on esitetty myönnettäväksi henkilölle:

- § joka on osoittanut järjestelmällistä oppiaineen alan ymmärtämistä ja alakohtaisten tieteellisten taitojen ja metodien hallintaa;
- § joka on osoittanut kykenevänsä ideoimaan, suunnittelemaan ja toteuttamaan huomattavan tutkimusprosessin ja soveltamaan sen tuloksia käytäntöön sekä osoittanut tieteellistä lahjomattomuutta näin toimiessaan;
- § joka on tuottanut uutta, laajuudeltaan huomattavaa tutkimustietoa tiedon eturintamaan; osa tästä tiedosta ansaitsee pääsyn kansallisesti ja kansainvälisesti arvostettuun julkaisuun;
- § joka kykenee uusien ja monimutkaisten ajatusten kriittiseen analyysiin ja arvioimiseen ja synteessin tekemiseen ajatustensa pohjalta;
- § joka osaa kommunikoida omasta tutkimusalastaan vertaisryhmässään, laajemmassa tutkimusyhteisössään ja yhteiskunnallisesti;
- § jonka voidaan odottaa osaavan edistää tietoyhteiskunnan teknologista, sosiaalista tai kulttuurista edistymistä sekä akateemisissa että ammatillisissa yhteyksissä.

5.3 Kasvatustieteellisen alan jatkokoulutuksen tavoitteiden määrittelyn lähtökohtia

Työryhmä on keskustellut kasvatustieteellisen alan jatkokoulutuksen tavoitteista ja esittää seuraavia lähtökohtia ja näkökulmia niiden määrittelylle: 1) tieteellisen jatkokoulutuksen yleiset tavoitteet; 2) tieteenalan itseymmärryksestä nousevat tavoitteet; 3) tieteenalan kehittymistarpeista nousevat haasteet sekä 4) yhteiskunnallisesta todellisuudesta ja jatkokoulutuksen toimintaympäristön muutoksesta lähtevät tavoitteet.

Tieteellisen jatkokoulutuksen yleiset tavoitteet ovat asetusperusteisia (ks. edellä). Niiden mukaan tohtorin tulee kyetä tuottamaan itsenäisesti uutta tieteellistä tietoa omalla alallaan. Tohtorin tulee myös olla syvällisesti perehtynyt omaan tutkimusalaansa ja ymmärtää sen yhteiskunnallinen merkitys.

Uuden tiedon tuottaminen edellyttää kykyä hahmottaa kasvatustieteistä ja kasvatustodellisuudesta nousevia tutkimusteemoja sekä kykyä valita ja soveltaa kasvatustieteiden tutkimusmenetelmiä asianmukaisesti. Lisäksi tohtorin tulee kyetä osallistumaan aktiivisesti keskusteluun tiedeyhteisön kansallisilla ja kansainvälisillä foorumeilla sekä monitieteisissä ja monialaisissa tutkimus- ja asiantuntijaryhmissä.

Jatkokoulutuksen tavoitteena on rakentaa tieteellistä asiantuntijuutta, jonka avulla voidaan muokata kasvatuksen käytännön ongelmista kasvatustieteelliseen tutkimustraditioon ankkuroituvia teoreettisia kysymyksiä. Kasvatustodellisuudella voidaan tarkoittaa kasvatuksen instituutioiden, kuten perheen ja koulutuksen sekä niiden hallinnan, mutta myös niiden ulkopuolista maailmaa.

Kasvatustodellisuudesta nousevien haasteiden tunnistamisen sekä tieteenalan haasteista nousevien tutkimuskysymysten käsitteellistämisen tulisi kytkeytyä oman tieteenalan yhteiskunnallisen merkityksen ymmärtämiseen. Kasvatustieteellisten tutkimushaasteiden tunnistamisessa tulisi reagoida olemassa oleviin ongelmiin sekä tähdätä tutkimuksen ja tieteen avulla kasvatustodellisuuden aktiiviseen muokkaamiseen ja suuntaamiseen.

Kasvatustieteellinen asiantuntijuus edellyttää kykyä eettisesti kestävään, kriittisesti problematisoivaan sekä rationaalisesti argumentoivaan ajatteluun ja toimintaan. Kasvatustieteen tutkittavat ilmiöt ovat aina arvoperustaisia ja arvoristiriitoja sisältäviä, mikä tulee ottaa huomioon tavoitteenasettelussa. Jatko-opiskelijaksi hakeutuvalta edellytetään tutkimuksellista orientaatiota sekä motivaatiota tieteelliseen työhön. Tieteellisen tiedon intressi merkitsee myös kiinnostusta ja valmiutta oman tieteenalan kehittämiseen.

Jatko-opintojen tavoitteiden määrittelyssä erääksi keskeiseksi lähtökohdaksi tulee ottaa myös tieteenalan itseymmärrys. Kasvatustieteiden itseymmärrys merkitsee kasvatustieteiden erityisluonteen ja sen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden näkemistä. Kasvatustieteiden itseymmärrys rakentuu vahvasti niiden filosofisen ja historiallisen perustan ymmärtämisen varaan. Jatkokoulutuksen tavoitteeksi tulisikin asettaa se, että opiskelijalle syntyy käsitys kasvatustieteiden historiallisesta kehityksestä, tulevaisuudesta ja kehittämishaasteista.

Jatkokoulutuksen kehittämishaasteet merkitsevät sitä, että koulutuksessa tuetaan tieteenalaa uudistavia tutkimusteemoja sekä alan teorioita, malleja ja paradigmoja kriittisesti uudistavien, korjaavien ja täsmentävien tutkimustehtävien valintaa. Tieteenalan kehittämisen näkökulmasta on otettava huomioon myös se, että väitöskirjat ovat kiinteä osa kasvatustieteellistä tiedonmuodostusta.

6. EHDOTUS KASVATUSTIETEELLISEN ALAN JATKOTUTKINTOJEN RAKENTEESTA JA SISÄLLÖSTÄ

6.1 Jatko-opintokelpoisuus

Työryhmä toteaa, että kasvatustieteellisen alan maisterikoulutus antaa asetuksen mukaisen jatko-opintokelpoisuuden. Opiskelijavalinnan perusteissa tiedekunnat määrittelevät tarkemmin ne kriteerit, joilla opiskelijat valitaan jatkokoulutukseen. Ammatillisesti suuntautunutta tutkintoa korvaavat täydennyskoulutukseen suunnitteilla olevat yliopistotasoiset, tieteellisesti painottuneet PD-ohjelmat.

Työryhmä esittää suosituksena seuraavat kriteerit ja toimenpide-ehdotukset:

- § **Kasvatustieteellisellä alalla jatko-opiskelijat otetaan pääsääntöisesti suorittamaan tohtorin tutkintoa.**
- § ***Kasvatustieteen tohtorin tutkinnon* suorittaa henkilö, jolla on yliopistossa suoritettu ylempi korkeakoulututkinto kasvatustieteellisellä alalla (maisterin tutkinnon pääaineena jokin kasvatustieteellinen oppiaine).**
- § ***Filosofian tohtorin tutkinnon* suorittaa henkilö, jolla on jokin muu kuin kasvatustieteellisellä alalla suoritettu ylempi korkeakoulututkinto (maisterin tutkinnon pääaineena muu kuin kasvatustieteellinen oppiaine).**
- § **Ammatillisesti suuntautuneesta lisensiaatin tutkinnosta luovutaan.**

6.2 Jatkotutkintojen kokonaislaajuus

Eurooppalaisella tasolla tohtorin tutkinnon laajuus ja taso vaihtelevat huomattavasti. Bergenin ministerikokous esittää linjauksinaan, että jatkokoulutuksen laajuus on 3–4 vuotta. Suomalainen jatkokoulutus ja sen tulokset on todettu kansainvälisesti kilpailukykyisiksi ja laadukkaiksi. Kansallisesti ei kanneta huolta siitä, etteikö suomalainen jatkokoulutus täyttäisi mahdollisesti tulevia yleiseurooppalaisia kriteereitä. Huolenaiheena näyttäisi enemmänkin olevan se, johtaako yhtenäisyyttä korostava kehitys jatkokoulutuksen ja väitöskirjojen laadun heikkenemiseen (Makarow 2005). Työryhmässä on käyty laajaa keskustelua kasvatustieteellisen alan jatkotutkintojen kokonaislaajuudesta. Työryhmä esittää kokonaislaajuuden määrittelemistä vuosina, joka tutkinnon suorittamiseen kuluu, jos tutkinto tehdään päätoimisesti opiskellen. Kyseessä on tällöin nettoaika, joka voidaan ilmoittaa opintopisteinä.

Vokke-suositusten mukaan kasvatustieteen kandidaatin tutkinto on laajuudeltaan 180 opintopistettä ja maisterin tutkinto on laajuudeltaan 120 opintopistettä eli yhteensä 300 opintopistettä. Tohtorin tutkinnon laajuus näyttää valtakunnallisella tasolla määrittyvän yleisesti 240 opintopisteen laajuiseksi (esim. yhteiskuntatieteellinen ja humanistinen ala).

Työryhmä esittää suosituksena seuraavat kriteerit:

- § **Kasvatustieteellisen alan tohtorin tutkinto voidaan suorittaa neljässä vuodessa päätoimisesti opiskellen, ja tutkinnon laajuus opintopisteinä on 240 opintopistettä.**
- § **Lisensiaatin tutkinnon kokonaislaajuus on 120 opintopistettä.**

6.3 Väitöskirjan/lisensiaatintyön laajuus

Vanhassa tohtorin tutkinnossa väitöskirjan laajuus opintoviikkoina on vaihdellut eri yliopistoissa 80–125 ov. Tästä on osittain seurannut myös se, että jatko-opiskelussa vaadittavissa muissa opinnoissa on ollut huomattavaa vaihtelua. Erityisesti eri yliopistoissa tutkintoon suorittavien opiskelijoiden oikeudenmukaisuuden kannalta sekä erityisesti tieteenalan yleisen uskottavuuden kannalta työryhmä näkee tärkeänä sen, että opinnäytetöiden laajuus yhdenmukaistetaan.

Väitöskirjan tekeminen on ymmärrettävä monimuotoisena oppimisprosessina, joka on tutkijan asiantuntijuuden oppimisen ensisijainen konteksti. Onnistunut väitöstutkimusprosessi kehittää parhaimmillaan tieteellisen asiantuntijuuden ohella myös ns. yleisiä työelämäkvalifikaatioita. Tämän vuoksi väitöstutkimukselle on osana jatkotutkintoa annettava riittävä painoarvo.

Työryhmä esittää suosituksena seuraavat kriteerit:

- § **Väitöskirjan osuus tohtorin tutkinnosta on 160 opintopistettä.**
- § **Kun tehdään lisensiaatin tutkinto, lisensiaatintyön laajuus on 80 opintopistettä.**

6.4 Tohtorin tutkintoon liittyvien opintojen sisällöstä

Kasvatustieteellisen alan jatko-opiskelijaksi hakeudutaan erilaisista tutkinnoista (kasvatustieteellisen alan perus- tai jatkotutkinto tai muun kuin kasvatustieteellisen alan perus- tai jatkotutkinto) erilaisella motivaatiolla ja lähtökohdista sekä erilaisista elämäntilanteista. Suoraan maisterin tutkinnon jälkeen opiskelevat ovat erilaisia jatkokoulutettavia kuin pitkän työelämäkokemuksen omaavat, lisää ammatillista kvalifikaatiota hakevat opiskelijat. Työelämässä toimineiden haasteena voi olla opinnäytetyön tekemisen edellyttämän osaamisen päivittäminen ja syventäminen, kun taas suoraan maisterin tutkinnon jälkeen jatko-opintoihin siirtyneiden haasteet voivat olla erilaisia; opintoihin voi sisältyä myös ns. yleisiä työelämäkvalifikaatioita tuottavia opintoja. Jatko-opintojen sisällöllinen rakenne tulee organisoida siten, että se mahdollistaa erilaisille opiskelijoille heidän omaa asiantuntijuuden kehittymistään parhaalla mahdollisella tavalla tukevan jatko-opiskeluprosessin kuitenkin pitäen lähtökohtana sitä, että jatkotutkintoon sisältyvät opinnot edistävät tieteellisen jatkokoulutuksen tavoitteiden saavuttamista.

Väitöskirjan laajuus ja sivuaineen asema tohtorin tutkinnoissa näyttää muodostuvan eri koulutusaloilla erilaiseksi. Nämä kysymykset ovat olleet työryhmässä laaja-alaisen keskustelun kohteena. Asioista on pyydetty myös eri yliopistojen jatkokoulutustyöryhmien tai vastaavien elinten kannanotot. Koska tohtorin tutkinnon edellytetään olevan laaja-alaista asiantuntijakoulutusta tuottavaa, työryhmän käsityksen mukaan tutkintoon tulee väitöskirjan lisäksi olla mahdollista sijoittaa riittävästi *muita opintoja*, joihin kuuluvat myös sivuaineen opinnot. Sivuaineen opinnot on ymmärretty joustavasti kuitenkin siten, että ne voivat olla jonkin oppiaineen syventäviä opintoja tai monitieteisiä, jatkokoulutuskelpoisuuden antavia syventäviä opintoja.

Työryhmä esittää suosituksena seuraavat kriteerit ja toimenpide-ehdotukset:

- § **Tohtorin tutkintoon kuuluvat väitöskirjan (160 op) lisäksi 80 opintopisteen opinnot ja lisensiaatin tutkintoon lisensiaatintyön (80 op) lisäksi kuuluvat 40 opintopisteen opinnot, jotka muodostetaan joustavasti ja opiskelijan tilanteeseen sovittaen.**
- § **Kasvatustieteen tohtorin tutkintoon sisältyy kasvatustieteellisiä syventäviä opintoja (30 op) tai monitieteisiä, jatkokoulutuskelpoisuuden antavia syventäviä opintoja (30 op) tai joko erillisenä suoritettu tai maisterin tutkintoon sisältyvä ylimääräinen aineopintokokonaisuus (30 op).**

- § **Filosofian tohtorin tutkintoon sisältyy kasvatustieteen syventäviä opintoja vähintään 30 opintopistettä.**
- § **Luokanopettajien monialaisilla opinnoilla ja lastentarhanopettajien ammatillisilla opinnoilla ei ole jatko-opintojen sivuainestatusta.**
- § **Jokaisen jatko-opiskelijaksi hyväksytyyn kanssa neuvotellaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, joka parhaalla mahdollisella tavalla tukee hänen asiantuntijuutensa kehittymistä.**

Taulukossa 3 on esitetty työryhmän kokouksessa 23.1.2006 viimeistelty ehdotus kasvatustieteellisen alan tohtorin tutkinnon rakenteeksi ja mitoituksi. Taulukkoa on täsmennetty sisällöllisesti työryhmän aiempiin ehdotuksiin verrattuna. Työryhmän ensimmäinen ehdotus Vokke-suositukseksi on hyväksytty Vokke-projektin neuvottelukunnan kokouksessa 23.5.2005 ja sitä on täsmennetty sisällöllisesti neuvottelukunnan kokouksessa 22.11.2005.

Taulukko 3. Kasvatustieteellisen alan tohtorin tutkinnon rakenne ja mitoitus: Tohtorin tutkinnon laajuus 240 op/Vokke-suositus

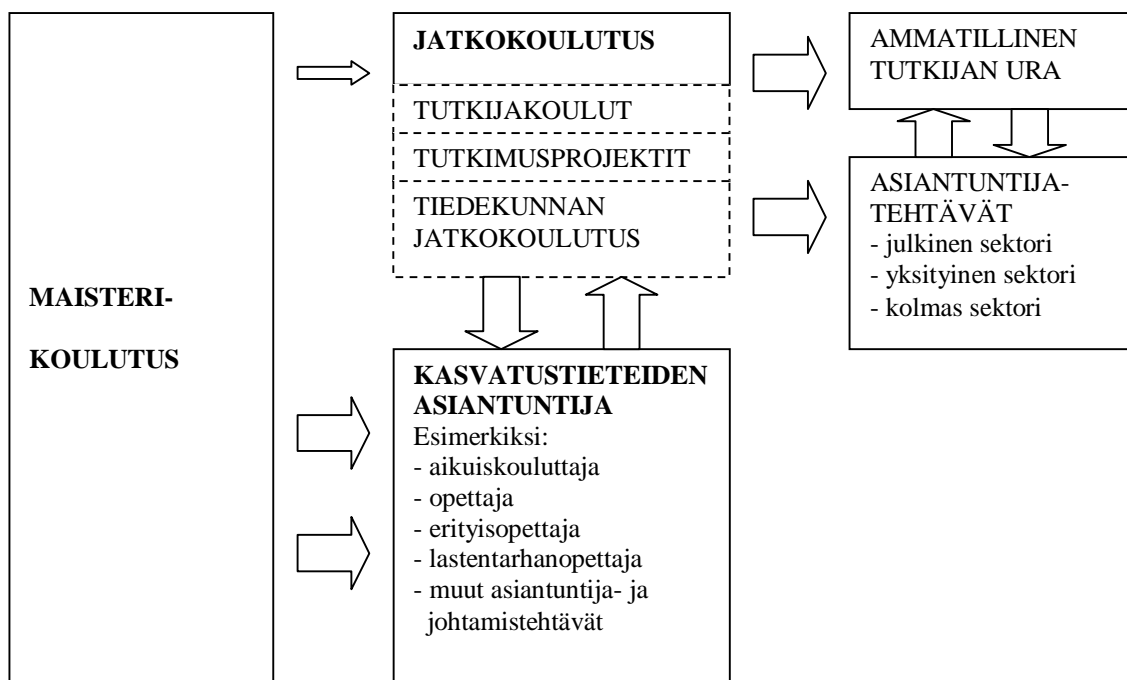
Kasvatustieteellisen alan tohtorin tutkinnon rakenne	Opintopisteet
a) Väitöskirjan osuus tohtorin tutkinnosta	160 op
b) Kasvatustieteiden ja tieteenteorian opintoja	40 op
-yleisen tieteenteorian ja tutkimusmetodologian opintoja	
-omaan tutkimusalaan liittyviä sisältöopintoja	
-oman tutkimuksen kannalta relevantteja tutkimusmenetelmäopintoja	
-tieteellisen viestinnän opintoja	
-tutkimuksen etiikkaan liittyviä opintoja	
c) Tieteellisen asiantuntijuuden kehittymistä tukevia muita opintoja, jotka sisältävät:	40 op
-filosofian tohtorin tutkintoa suorittaville kasvatustieteellisiä syventäviä opintoja (30 op) niille opiskelijoille, joilta ne puuttuvat	
-kasvatustieteen tohtorin tutkintoa suorittaville sivuaineen syventäviä opintoja (30 op) tai monitieteisiä, jatkokoulutuskelpoisuuden antavia syventäviä opintoja (30 op) tai joko erillisenä suoritettu tai maisterintutkintoon sisältyvä ylimääräinen aineopintokokonaisuus (30 op)	
-muita asiantuntijuutta kehittäviä opintoja, esimerkiksi yliopistopedagogisia opintoja ja tutkijakouluissa tai tutkimusprojekteissa suoritettuja muita opintoja	
Tohtorin tutkinnon kokonaislaajuus	240 op

7. KASVATUSTIETEELLISEN ALAN TOHTORIKOULUTUSPROSESSI

7.1 Jatkokoulutusväylät ja sijoittuminen työelämään

Jatkokoulutus alkaa rekrytoinnista ja valinnasta, sisältää jatkokoulutusvaiheen ja mahdollisen tohtorin tutkinnon jälkeisen koulutuksen (post doc) sekä sijoittumisen erilaisille työurille. Jokaisella vaiheella on oma tärkeä merkitys jatko-opiskelijan ja jatkokoulutuksen kehittämisen näkökulmasta.

Eri koulutusalat poikkeavat toisistaan merkittäväällä tavalla ensinnäkin sen suhteen, missä vaiheessa jatkokoulutukseen hakeudutaan (suora väylä: suoraan maisteritutkinnon jälkeen; pitkä väylä: työelämästä jatkokoulutukseen). Toiseksi eroja on myös sen suhteen, missä jatkokoulutus saadaan (opetusministeriön tutkijakoulut, tutkimusprojektit, tiedekuntien jatkokoulutus). Kolmanneksi tohtorin tutkinnon suorittaneiden työura voi suuntautua ammattimaiselle tutkijanuralle tai erilaisiin asiantuntija- ja johtamistehtäviin julkisella, yksityisellä ja kolmannella sektorilla. Kuvassa 1 on havainnollistettu kasvatustieteiden jatkokoulutukseen hakeutumisen eri väyliä sekä erilaisia tutkijanuria.

Kuva 1. Kasvatustieteiden jatkokoulutuksen väylät ja sijoittuminen työelämään

Kasvatustieteellinen koulutusala on vahvasti perustutkintopainotteinen. Esimerkiksi vuonna 2003 suoritettiin yhteensä 1621 perustutkintoa ja 76 tohtorin tutkintoa (ks. liite 7, taulukko 1).

Alalle on myös tyypillistä, että opiskelijat tulevat jatkokoulutukseen harvoin suoraan peruskoulutuksen jälkeen. He tulevat jatkokoulutukseen toimittuaan ensin useitakin vuosia työelämässä. Edelleen kasvatustieteellisellä alalla on toistaiseksi ollut varsin vähän opetusministeriön tutkijakoulupaikkoja tai projektien tohtorikoulupaikkoja; jatkokoulutettavat opiskelevat pääosin tiedekuntien jatkokoulutusohjelmissa. Tohtorin tutkinnon suoritettuaan osa siirtyy takaisin entisiin työtehtäviinsä, osa uusiin vaativimpiin asiantuntija- ja johtamistehtäviin ja pieni osa ammatilliselle tutkijanuralle.

Työryhmä esittää suosituksena seuraavan toimenpide-ehdotuksen:

- § **Kasvatustieteellisen jatkokoulutuksen erilaiset väylät otetaan huomioon sekä kehitettäessä yleensä valtakunnallista kasvatustieteellisen alan jatkokoulutusorganisaatiota että suunniteltaessa opiskelijan yksilölliset tavoitteet huomioon ottavia opiskeluprosesseja.**

7.2 Rekrytointi ja valinta

Kasvatustieteellisellä koulutusosalalla on tällä hetkellä lähes 1800 jatko-opiskelu-oikeuden saanutta opiskelijaa. Opiskelijoiden kokonaismäärä on kasvanut kohtuuttoman suureksi ja osa opiskelijoista on heikosti sitoutunut. Eri yliopistojen jatko-opiskelijarekistereissä on huomattavan suuri määrä opiskelijoita, jotka eivät ole kirjoittautuneet läsnä oleviksi tai joiden vuosittain kertyvien opintoviikkojen/opintopisteiden määrä on minimaalinen. Ohjattavien määrä (12 jatko-opiskelijaa) virassa toimivaa professoria kohti on kohtuuttoman suuri. Jatko-opiskelijoiden kasvava määrä sekä vuosittaisen sisäänoton ja tohtorin tutkinnon suorittaneiden epäsuhta viittaa myös siihen, että itse opiskeluprosessiin ja sen ohjaukseen ei välttämättä ole kaikkien opiskelu-oikeuden saaneiden kohdalla kiinnitetty riittävästi huomiota. Tällainen tilanne ei ole kenenkään osapuolen kannalta toivottava.

Jatkokoulutukseen valinta ja jatko-opiskelu tapahtuvat pääasiallisesti tiedekuntien ja laitosten järjestämissä jatkokoulutusohjelmissa. Tutkijakouluilla on omat valintajärjestelmänsä. Opiskelijoiden rekrytoinnissa ei ole ollut ongelmia. Ongelmana on pikemminkin se, että jatko-opiskelijoiden määrää on kasvanut kohtuuttoman suureksi. Verrattuna kasvatustieteellisen koulutusalan eri koulutusohjelmien perusopiskelijoiden valintaan, jatko-opinto-oikeus on ollut helppo saada. Opiskelijavalinnan perusteet (ketä valitaan ja millä kriteereillä) ovat olleet väljiä, eikä niissä ole otettu riittävästi huomioon opiskelijan edellytyksiä ja resursseja suoriutua jatko-opinnoista.

Jatkokoulutukseen hakeutumisen syyt perustuvat osalla opiskelijoista enemmän itsensä kehittämiseen kuin tieteelliseen asiantuntijakoulutukseen hakeutumiseen. Osalla jatko-opiskelijoista on myös usein epäselvät urasuunnitelmat, jotka saattavat johtaa sitoutumattomuuteen. Kasvatustieteellisellä alalla tohtorin tutkintoa opiskellaan suhteellisen pitkään, ja alalta valmistuvien tohtoreiden keski-ikä on 44,2 vuotta, kun se keskimäärin yliopistoissa on 36,3 vuotta.

Työryhmä esittää suosituksina seuraavat toimenpide-ehdotukset:

- § **Jatko-opiskelijoiden rekrytointiin ja valintaan kiinnitetään huomioita ainakin seuraavista näkökulmista: vuosittain sisään otettavien jatko-opiskelijoiden kokonaismäärä, jatko-opiskelijoiden tieteelliset intressit ja urasuunnitelmat, jatko-opiskelijan resurssit sekä jatkokoulutusyksikön opetuksen ja ohjauksen resurssit.**
- § **Jatko-opiskelijaksi rekrytoinnissa myös tutkimussuunnitelman laadulle asetetaan entistä suurempi painoarvo jo senkin vuoksi, että laadukas tutkimussuunnitelma on välttämätön jatko-opintojen rahoituksen hankkimisessa.**
- § **Tiedekunnat vahvistavat etukäteen vuosittain jatko-opintoihin otettavien opiskelijoiden määrän ja opiskelijavalinnan perusteet.**
- § **Aktiivisen hakeutumisen ohella kasvatustieteellisessä jatkokoulutuksessa kiinnitetään huomiota aktiiviseen rekrytointiin ja jatko-opiskelijoiksi rekrytoidaan parhaat mahdolliset opiskelijat.**
- § **Vahvistetaan tieteellisen koulutuksen asemaa yleisesti ja luodaan erityisesti syventäviin opintoihin tutkijakoulutuslinjoja.**
- § **Opiskelijavalinnan perusteet ja valintaprosessi ovat selkeät ja läpinäkyvät. Jatko-opiskelijaksi hyväksyttävältä edellytetään vähintään cum laude approbaturin -tasoisen pro gradu -tutkielma (jos arvosana on alempi, jatko-opiskelijaksi hakeutavalta edellytetään lisänäyttöä), kasvatustieteelliseen kysymyksenasetteluun perustuva tutkimussuunnitelma, sitoutuminen sekä riittävät resurssit (osaaminen, muut resurssit).**
- § **Tiedekunnat ryhtyvät toimenpiteisiin jatko-opiskelijoiden aktiivirekisterin luomiseksi. Jatko-opiskelijat siirtyvät passiivirekisteriin, mikäli he ilmoittautuvat poissaolevaksi kahtena peräkkäisenä vuonna. Opiskeluoikeutta voi hakea uudelleen tiedekunnan jatko-opiskeluvalinnan kautta. Ei-aktiivisille opiskelijoille tarjotaan myös mahdollisuutta opinto-oikeudesta luopumiseen.**

7.3 Kasvatustieteellisen alan tohtorikoulutuksen organisointi

Kasvatustieteellisen alan tohtorikoulutusta toteutetaan tällä hetkellä kahdessa eri järjestelmässä: ministeriön rahoittamissa tutkijakouluissa (A) sekä tiedekuntien ja laitosten

tohtorikoulutuksessa (B). Tällä hetkellä kasvatustieteellisellä alalla on yksi laaja valtakunnallinen tutkijakoulu (20 jatkokoulutuspaikkaa), joka sisältää kasvatustieteen eri tutkimusalueita. Joitakin kasvatustieteen jatko-opiskelijoita opiskelee monitieteisissä valtakunnallisissa tutkijakouluissa. Suurin osa jatko-opiskelijoista opiskelee edelleen ilman rahoitusta tiedekunnan järjestämissä opinnoissa. Tämän lisäksi osa opiskelijoista tekee väitöskirjaansa ohjaavien professoreiden tutkimusprojekteissa tai tutkimusryhmissä (C). Tohtoriopiskelijoiden asema ja heidän saamansa opetus sekä ohjaus ovat näissä järjestelmissä erilaisia.

Kasvatustieteellisen asiantuntemuksen haasteet ovat tulevaisuudessa entistä kansainvälisempiä. Kansainvälisten tutkijakontaktien luominen ja verkostoihin osallistuminen ovat keskeisiä tohtoriopiskelijoiden globaalin tietoisuuden ja kansainvälisen asiantuntemuksen kehittämisen kannalta.

Työryhmä esittää suosituksina seuraavat toimenpide-ehdotukset:

- § **Kasvatustieteellisen alan tohtorikoulutusta organisoitaessa kiinnitetään huomiota sen eri muotoihin (tutkijakoulut, tiedekunnan jatkokoulutus, projektit) ja näiden keskinäisiin suhteisiin.**
- § **Pitkällä tähtäimellä tohtorikoulutusta kehitetään valtakunnallisesti niin, että tohtoriopiskelijat sijoittuvat nykyistä tasaisemmin sen eri muotoihin.**
- § **Tutkijakouluissa opiskelevien tohtoriopiskelijoiden määrää kasvatustieteellisellä alalla lisätään vahvistamalla valtakunnallisen kasvatustieteen tutkijakoulun asemaa sekä osallistamalla monitieteisten ja kansainvälisten tutkijakoulujen luomiseen. Myös tutkimusryhmissä väitöskirjatyötään tekevien opiskelijoiden määrää pyritään lisäämään.**
- § **Tiedekuntien tohtorikoulutus organisoidaan temaattisiksi tohtoriohjelmiksi. Opiskelijat otetaan opiskelijoiksi tohtoriohjelmiin ja sitoutetaan osaksi laajempaa tutkijayhteisöä.**
- § **Tohtorikoulutuksen suhdetta yliopistossa tehtävään tutkimukseen vahvistetaan. Tämä edistää luontevimmin tutkimusympäristön hyödyntämistä (kollegiaalisuus, yhteistyö jne.).**
- § **Tiedekunnan tieteellinen neuvosto tai jatkokoulutusryhmä koordinoi ja kehittää tohtorikoulutuksen kokonaisuutta: rekrytointia ja opiskelijavalintaa sekä opetuksen ja ohjauksen kehittämistä.**
- § **Yliopistojen keskinäistä työnjakoa tuetaan kehittämällä tohtorikoulutusta kunkin vahvuusalueilla.**

- § **Eri koulutusmuotojen (tutkijakoulut, tiedekunnan jatkokoulutus) välille luodaan yhteydet.**
- § **Yliopistojen välistä tohtorikoulutusyhteistyötä ja yhteisiä opintoja kehitetään mm. järjestämällä yhteistä verkko-opetusta.**
- § **Tutkijakoulutuksen kansainvälistymisen haasteisiin vastataan tohtorikoulutusjärjestelmän kaikissa muodoissa.**
- § **Opiskeluun sisällytetään osallistumista kansainvälisiin tutkimus- ja vaihto-ohjelmiin sekä kansainvälisiin tieteellisiin tapahtumiin.**
- § **Kotimaisiin tohtorikoulutusryhmiin rekrytoidaan kansainvälisiä opiskelijoita ja opettajia.**
- § **Post doc -koulutusta kehitetään kiinteänä osana tohtorikoulutusjärjestelmää.**

7.4 Tohtorikoulutuksen opetus- ja opiskelusuunnitelma

Kasvatusalan jatko-opintojen kehittämistyöryhmä on ottanut selkeästi kantaa opetus-suunnitelman tarpeellisuuteen kasvatustieteellisen alan jatkokoulutuksessa määrittelemällä tohtorin ja lisensiaatin tutkintoon kuuluvien opintojen tavoitteita, sisältöjä ja laajuuksia.

Ennalta määrätyn ja/tai kontrolloidun suunnitelmallisuuden sijasta opetussuunnitelma on jatkokoulutuksen yhteydessä ymmärrettävä laajemmin tieto- ja oppimisympäristönä – tapana jäsentää jatkokoulutuksen ja jatko-opiskelijoiden moniulotteista todellisuutta. Tiedeyhteisö ja sen kulttuuriset käytännöt ovat tärkeä osa oppimisympäristöä ja erityisen keskeistä sekä opiskelijan oppimisen että tiedeyhteisön uusiutumisen kannalta on se, miten jatko-opiskelijat otetaan osaksi tiedeyhteisöä. Käsitukset oppimisesta ja tiedosta näkyvät mm. ohjauksessa, kun taas käsitukset kasvatustieteellisestä asiantuntijuudesta tulevat esiin koulutukselle laajemmin asetetuissa tavoitteissa. Oppimisympäristön teknologisesta perustasta on tullut entistä tärkeämpi tekijä opiskelussa. Opetussuunnitelmatyö on yhteistä keskustelua ja kehittämistä näistä oppimisympäristön elementeistä käsin.

Tohtorikoulutuksen opetussuunnitelman so. oppimisympäristön keskeinen ominaisuus on, että se mahdollistaa uutta tietoa luovan oppimisen. Tutkijan asiantuntijuuden kehittymisen kannalta ratkaisevaa on tohtoriopiskelijan mahdollisuus osallistua jatkuvasti kehittymään pyrkivän ja inspiroivan tiedeyhteisön toimintaan. Hyvän oppimisympäristön yleiset piirteet koskevat niin tieteenalaspesifejä tietoja ja taitoja kuin tieteellisen ajattelun ja vuorovaikutusvalmiuksien oppimista. Tärkeää on esimerkiksi väitöskirjan kirjoitusprosessin hahmotta-

minen jaettuna oppimis-prosessina, jossa tieteellisen ajattelun taidot kehittyvät. Samalla lukeminen ja kirjoittaminen itsessään ovat tapoja osallistua tiedeyhteisön toimintaan ja siten merkittävä osa tieteellisen asiantuntijan osaamista.

Jatkokoulutusprosessissa voidaan nähdä kolme päätasoa (Soini & Nummenmaa 2005):

1. *Tieteellinen opetussuunnitelma*, joka sisältää mm. tieteenalan sisältöjä, tieteen filosofiaa, metodologiaa ja tieteellistä viestintää.

2. *Ns. siirrettävien taitojen (transferable skills) oppiminen*, joka sisältää mm. ongelman löytämisen, rajaamisen ja ratkaisun kehittymistä sekä vuorovaikutuksen ja johtamisen taitojen ja muiden asiantuntijavalmiuksien kehittymistä.

3. *Tutkimusympäristöä kehittävä vuorovaikutus* (tieteiden välinen, yhteiskunnallinen), joka sisältää osallistumista tieteenalan kehittämiseen, tieteenalan rajat ylittävään yhteistyöhön, oman tutkimusympäristön ylläpitoon. Kansainväliseen toimintaan liittyvät valmiudet ovat osa kaikkia edellä mainittuja (ks. Soini & Nummenmaa 2005.)

Työryhmä esittää suosituksina seuraavat toimenpide-ehdotukset:

- § **Tohtorikoulutuksessa huolehditaan siitä, että koulutukseen sisältyy riittävästi tieteellisen, yleisen (siirrettävän) ja yhteisöä kehittävän asiantuntijuuden oppimista.**
- § **Tohtoriopiskelijan henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa on mahdollista ottaa huomioon ja integroida erilaiset kiinnostuksen kohteet ja urasuunnitelmat.**

8. VÄITÖSTUTKIMUS OSANA TOHTORIKOULUTUSTA

Kasvatustieteellisen alan tohtorikoulutusta on tarkasteltava yhtäältä kasvatustieteellisen tiedon tuottamisena (väitöskirjatutkimus), toisaalta tieteellisenä koulutuksena erilaisiin asiantuntijatehtäviin yhteiskunnan eri toimintasektoreilla. Tohtorikoulutuksessa nämä kaksi näkökulmaa ovat toisiaan leikkaavia.

Kansallisen tason tohtorikoulutusta käsittelevissä ohjausdokumenteissa koulutuksen tavoitteeksi on asetettu korkeatasoisten ja uutta luovien väitöskirjojen tuottamisen lisäksi sellaisten tohtorien kouluttaminen, jotka itsenäisen tutkimustyön ohella kykenevät sovelta-

maan osaamistaan erilaisissa yhteiskunnan ja elinkeinoelämän tehtävissä. Tohtorilta edellytetään syvällistä ja laaja-alaista tieteellistä asiantuntijuutta, joka sisältää oman tieteenalan hallintaa, vuorovaikutus-, johtamis- ja kehittämisvalmiuksia, kielitaitoa, monitieteistä otetta, kykyä uuden tiedon kriittiseen, analyyttiseen ja eettiseen rakentamiseen sekä tutkimustulosten käyttöön yhteiskunnallisessa kehittämistyössä (ks. OPM 2003: Koulutus ja tutkimus vuosina 2003–2008, Kehittämissuunnitelma; Karjalainen 2005: Hyvien käytäntöjen edistäminen tohtorinkoulutuksessa; OPM 4/2005: Korkeakoulututkintojen viitekehys. Kuvaus suomalaisista korkeakoulututkinnoista; Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista; Suomen Akatemia 3/2005: Kestävä ja dynaaminen kumppanuus; Suomen Akatemia 4/2003: Tohtoreiden työllistyminen, sijoittuminen ja tarve).

Väitöskirjat ovat edelleen yksi keskeinen osa suomalaista kasvatustieteellistä tiedonmuodostusta; kuva kasvatustieteellisestä tutkimuksesta muodostuu julkisuudessa myös pitkälti väitöskirjojen kautta. Koska suurin osa kasvatustieteen jatko-opiskelijoista opiskelee omarahoitteisesti, oman työnsä ohella ja omien tutkimusintressiensä ohjaamana, tutkimuksen aiheet liittyvät usein tavalla tai toisella omaan työhön ja sen kehittämiseen. Oman työn ja itsensä kehittäminen on myös yleisin jatkokoulutukseen hakeutumisen motiivi. Tutkimusrahoituksella tutkimusprojekteissa tai tutkijakouluissa opiskelevien jatko-opiskelijoiden määrä on varsin pieni, kuten myös tutkijanuralle suuntautuvien ja sijoittuvien osuus jatko-opiskelijoista.

Työryhmä on käsitellyt väitöskirjaa osana kasvatustieteellistä jatkotutkintoa mm. seuraavista näkökulmista: mikä on kasvatustieteellinen väitöskirja, millainen on kasvatustieteellinen väitöskirja, millaisia laatukriteereitä asetetaan kasvatustieteelliselle väitöskirjalle ja millainen on hyvä väitöstutkimusprosessi.

8.1 Kasvatustieteellinen väitöskirja ja sen arviointi

Kasvatustieteellinen väitöskirja osoittaa kykyä hahmottaa kasvatustieteistä ja kasvatustodellisuudesta nousevia tutkimusteemoja sekä kykyä valita ja soveltaa kasvatustieteiden tutkimusmenetelmiä. Väitöskirjan tavoitteena on tuottaa uutta tietoa, ja väitöstutkimusprosessissa tohtoriopiskelija osallistuu aktiivisesti keskusteluun tiedeyhteisön kansallisilla ja kansainvälisillä areenoilla.

Kasvatustieteiden kenttä on kuitenkin varsin moniulotteinen ja -ilmeinen. Väitöstutkimusta tehdään entistä useammin myös monitieteisissä tutkimusryhmissä. Kasvatustieteelliset väitöskirjat ovat pääasiallisesti olleet suomenkielellä julkaistuja monografioita. **Mono-grafia-tyyppinen väitöskirja on perusteltu väitöskirjan muoto myös tulevaisuudessa.** Kansainvälistymisen haasteet edellyttävät, että myös monografioita julkaistaan muilla kuin suomen kielellä, jolloin kynnys tutkimuksen liittämiseksi kansainväliseen keskusteluun poistuu.

Asetuksen mukaan väitöskirjaksi voidaan hyväksyä myös yliopiston riittäväksi katsoma määrä samaa ongelmakokonaisuutta käsitteleviä tieteellisiä julkaisuja tai julkaistaviksi hyväksytyjä käsikirjoituksia ja niistä laadittu yhteenveto taikka muu vastaavat tieteelliset kriteerit täyttävä työ. Julkaisuihin voi kuulua myös yhteisjulkaisuja, jos tekijän itsenäinen osuus on niissä osoitettavissa. (Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista.)

Kasvatustieteiden tiedekuntien väitöskirjojen arviointikäytännöt ovat olleet toisistaan poikkeavia. Joensuun ja Turun yliopistoissa on ollut käytössä vanha akateeminen seitsenportainen asteikko (approbaturista laudaturiin) ja muissa yliopistoissa kolmiportainen asteikko (hylätty, hyväksytty, kiittäen hyväksytty). Kolmiportainen arviointiasteikko on monissa tiedekunnissa osoittautunut ongelmalliseksi ja johtanut myös arvosanaa koskeviin valituksiin.

Työryhmä esittää suosituksina seuraavat kriteerit ja toimenpide-ehdotukset:

- § **Kasvatustieteellisessä väitöskirjassa väittelijä osoittaa ja perustelee väitöstutkimuksen liittymisen kasvatustieteen tutkimuskohteeseen ja ongelmanasetteluun.**
- § **Kokoomaväitöskirja:**
  - sisältää 3–5 artikkelia
  - joista vähintään kolme on hyväksytty julkaistavaksi referee-käytäntöä noudattavissa kansainvälisissä tieteellisissä aikakauslehdissä
  - joissa vähintään kolmessa väittelijä on ensimmäisenä kirjoittajana
- § **Kokoomaväitöskirja sisältää yhteenvedon osatutkimuksia yhdistävästä kysymyksenasettelusta, teoreettisista ja metodologisista lähtökohdista sekä tutkimuksen kontribuutioista omalla tutkimusalueella.**
- § **Väitöskirjan tarkastusprosessi on sekä monografia- että kokoomaväitöskirjoissa yhtenäinen; väitöskirja tarkastetaan ja arvioidaan kokonaisuutena. Väitöskirjalle nimetään kaksi esitarkastajaa oman tiedekunnan ulkopuolelta. Vastaväittäjänä voi toimia toinen esitarkastaja. Mikäli esitarkastajana tai**

vastaväittäjänä on kansainvälinen asiantuntija, hänelle annetaan riittävä ohjeistus tiedekunnan lausunto- ja arviointikäytännöistä.

§ **Tiedekuntien väitöskirjan arviointiperusteet yhdenmukaistetaan ja kaikissa tiedekunnissa siirrytään käyttämään seuraavaa arviointiasteikkoa (5 erinomainen, 4 kiitettävä, 3 hyvä, 2 tyydyttävä, 1 välttävä, hylätty).³**

8.2 Väitöskirjatutkimus oppimis- ja ohjausprosessina

Väitöskirja on kasvatustieteellisen alan tohtorikoulutusprosessissa entistä keskeisemmässä asemassa; työryhmä on esittänyt suosituksenaan, että väitöskirjan osuus 240 opintopisteen tohtorin tutkinnosta on 160 opintopistettä. Väitöskirja ymmärretään usein pelkästään tuotteena, joka tarkastetaan ja arvioidaan tieteellisin kriteerein. Väitöstutkimus ja siihen liittyvät oppimis- ja ohjausprosessit on nähtävä kuitenkin tutkijan asiantuntijuuden oppimisen ensisijaisena kontekstina. Tohtorikoulutusprosessin kuluessa saavutetun tutkijan asiantuntijuuden ja oppimisen laatua säätelee keskeisellä tavalla väitöstutkimusprosessin onnistuminen.

Tutkijaksi oppimista ja väitöskirjaprosessissa saavutetun tieteellisen asiantuntijuuden laatua säätelee se, millaisen oppimisympäristön yliopisto/jatkokoulutus väitöskirjantekijälle muodostaa. Viime vuosien asiantuntijuuskeskustelussa on kiinnitetty huomiota asiantuntijuuden yhteisölliseen luonteeseen. On yhä harvinaisempaa, että asiantuntijat toimivat yksin analysoidessaan työtilanteita, ratkaistessaan työhön liittyviä ongelmia ja kehittäessään työtään. Työelämä edellyttää entistä useammin tieteenalojen rajoja rikkovaa, monitieteistä ja jaettua asiantuntijuutta. Asiantuntijuus ymmärretään yksilöllisen ulottuvuuden ohella yhteisöllisenä ilmiönä, joten opetuksen pedagogisiin prosesseihin on syytä rakentaa aineksia, joissa yhteisöllisyyteen ja yhteiseen tiedonmuodostukseen voidaan oppia.

Väitöstutkimuksen ohjausprosessissa ja ohjaajan ja opiskelijan välisessä vuorovaikutuksessa realisoituu väitöstutkimusprosessin laatu. Sitä, millaisia oppimisympäristöjä ohjaaja pyrkii jatko-opiskelijalle luomaan, säätelevät puolestaan hänen käsityksensä mm. oppimisesta, ohjaamisesta sekä tieteellisen jatkokoulutuksen tavoitteista ja väitöstutkimusprosessin onnistumisesta.

---

³ Arviointiasteikon ehdotetaan suhteutuvan seitsemänportaiseen arviointiasteikkoon seuraavasti: 1 (approbatur ja lubenter approbatur), 2 (non sine cum laude approbatur), 3 (cum laude approbatur), 4 (magna cum laude approbatur), 5 (eximia cum laude approbatur ja laudatur).

Työryhmä esittää suosituksina seuraavat toimenpide-ehdotukset:

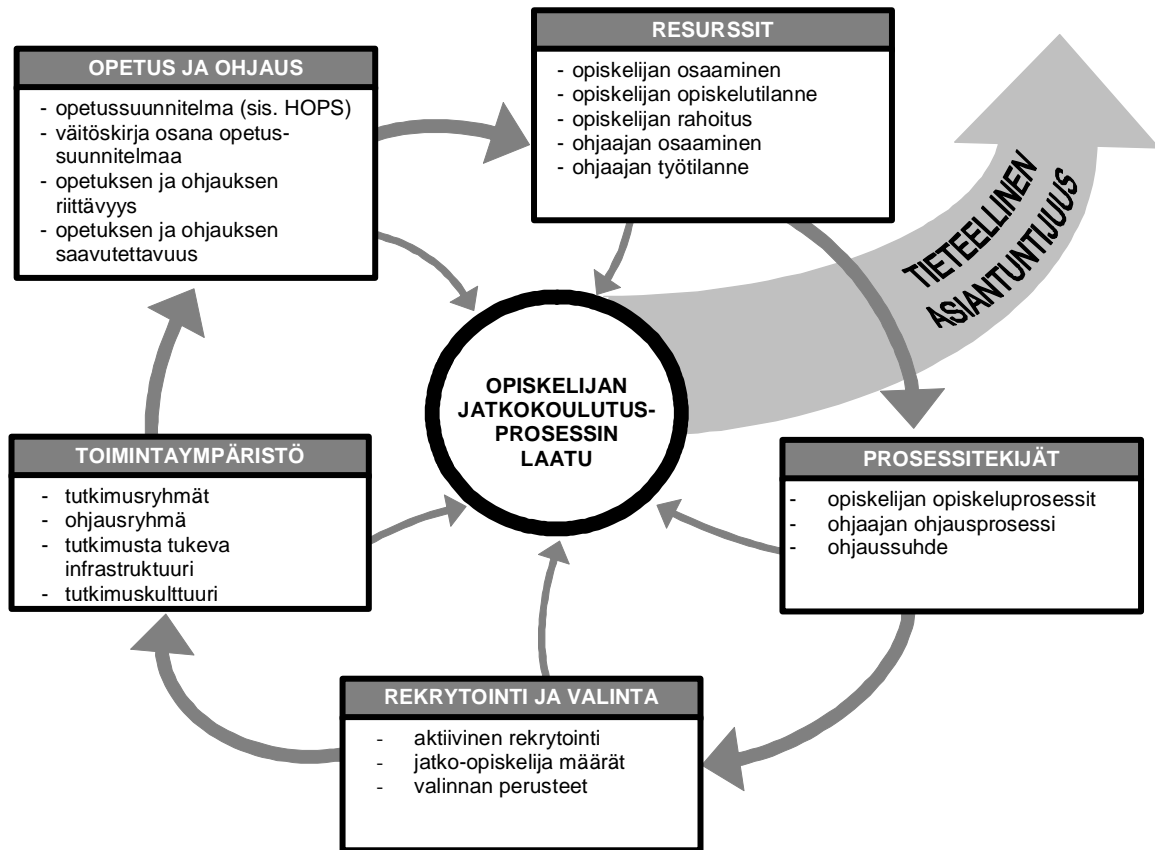
- § **Jatko-opiskelijat rekrytoidaan ja valitaan mahdollisuuksien mukaan tutkimusryhmiin tai heidät osallistetaan muulla tavoin tiedeyhteisön jäsenyyteen.**
- § **Jokaiselle opiskelijalle nimetään tutkinnosta vastaava professori ja kaksi ohjaajaa, josta toinen voi olla tutkinnosta vastaava professori.**
- § **Jatkokoulutukseen sitoutumisen ja väitöstutkimuksen ohjausprosessin jatkuvuuden turvaamiseksi ohjaaja ja jatko-opiskelija voivat ohjaussuhteen alkaessa neuvotella ohjaussopimuksen. Tähän sopimukseen kirjataan lyhyesti mm. työlle yhdessä asetettuja tavoitteita, ohjaajan ja opiskelijan vastuut, opiskelijan työnsä tekemiseen käyttämä aika, ohjaajan ohjaukseen varaama aika sekä sopimuksia yhteydenotto- ja tapaamiskäytännöistä sekä mahdollisia muutoksia koskevat sopimukset.**
- § **Jatko-opiskelijan urasuunnitelmiin kiinnitetään aktiivisesti huomiota koko koulutusprosessin ajan.**
- § **Väitöstutkimusprosessiin voidaan tieteellisen koulutuksen lisäksi integroida myös muuta tieteellistä asiantuntijuutta laajemmin kehittävää opiskelua.**
- § **Jotta opiskelija voi saada kohtuullisen määrän ohjausta ja jotta ohjaajalla on kohtuullinen määrä ohjattavia, tulisi aktiivisesti väitöskirjaa tekevien määrä ensisijaista ohjaajaa kohden olla korkeintaan viisi.**
- § **Väitöstutkimuksen ohjauksessa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia työmenetelmiä, kuten vertaisohjausta.**
- § **Väitöstutkimuksen ohjaajien koulutukseen kiinnitetään aktiivisesti huomioita.**
- § ***”Ohjaajan ja ohjattavan välisten erimielisyyksien sovittelua varten laaditaan selkeät menettelytavat. Niiden avulla varmistetaan sekä tohtorikoulutettavan että ohjaajan oikeusturva ja hyvän tieteellisen käytännön periaatteiden toteutuminen. Väitöskirjatyön loppuvaiheessa tutkinnon alaa ja/tai suorituspaikkaa vaihtavien tohtorikoulutettavien osalta noudatetaan yliopistojen rehtorien neuvoston suosituksia.”* (OPM 3/2006, 19. Tohtorikoulutuksen kehittäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä.)**

9. JATKOKOULUTUSPROSESSIN LAATU

Jatkokoulutuksen laatua voidaan arvioida vaiheittain. Näitä ovat mm. jatkokoulutusta edeltävä tieteellinen peruskoulutus, opiskelijan päätös jatkaa opintoja maisterin tutkinnon jälkeen, jatkokoulutukseen rekrytoituminen ja valinta, osallistuminen tutkijayhteisöön, ohjaussuhteen rakentuminen ja ohjausprosessi, opetus, kansainvälistyminen, oman asiantuntijuuden tunnistaminen koulutuksen päättyessä ja post doc -vaiheen suunnitelma.

Jatko-opintojen kehittämistyöryhmä on jatkokoulutuksen laatua ja väitöstutkimuksen ohjausta pohtiessaan hyödyntänyt kuvan 2 mukaista jäsenystä.

Kuva 2. Jatkokoulutusprosessin laatuun vaikuttavia tekijöitä (Opinnäytetyö ja sen ohjaus. Ajatuksia ja esityksiä hyvistä käytänteistä. Tampereen yliopisto 2004)

Jatkokoulutuksen laadun kriteerinä on se, millaisiksi kasvatustieteen asiantuntijoiksi he ovat jatkokoulutusprosessissa kehittyneet ja se, miten he tämän osaamisensa ja asiantuntijuutensa osoittavat ja hyödyntävät.

Työryhmä esittää suosituksena seuraavan toimenpide-ehdotuksen:

- § **Tiedekunnat kehittävät jatkokoulutuksen laadun arviointia varten kriteerit, joissa he ottavat huomioon laadunvarmistamisen eri osatekijät.**

10. YHTEENVETO TYÖRYHMÄN TOIMENPIDE-EHDOTUKSISTA TOHTORI-KOULUTUKSEN KEHITTÄMISEKSI

10.1 Kasvatustieteellisen alan jatkotutkinnot sekä tohtorin tutkinnon rakenne ja sisällöt

- § Kasvatustieteellisellä alalla jatko-opiskelijat otetaan pääsääntöisesti suorittamaan tohtorin tutkintoa.
- § Kasvatustieteen tohtorin tutkinnon suorittaa henkilö, jolla on yliopistossa suoritettu ylempi korkeakoulututkinto kasvatustieteellisellä alalla (maisterin tutkinnon pääaineena jokin kasvatustieteellinen oppiaine).
- § Filosofian tohtorin tutkinnon suorittaa henkilö, jolla on jokin muu kuin kasvatustieteellisellä alalla suoritettu ylempi korkeakoulututkinto (maisterin tutkinnon pääaineena muu kuin kasvatustieteellinen oppiaine).
- § Ammatillisesti suuntautuneesta lisensiaatin tutkinnosta luovutaan.
- § Kasvatustieteellisen alan tohtorin tutkinnon rakenne ja mitoitus: Tohtorin tutkinnon laajuus 240 op/Vokke-suositus

Kasvatustieteellisen alan tohtorin tutkinnon rakenne	Opintopisteet
a) Väitöskirjan osuus tohtorin tutkinnosta	160 op
b) Kasvatustieteiden ja tieteen teorian opintoja	40 op
-yleisen tieteen teorian ja tutkimusmetodologian opintoja	
-omaan tutkimusalaan liittyviä sisältöopintoja	
-oman tutkimuksen kannalta relevantteja tutkimusmenetelmäopintoja	
-tieteellisen viestinnän opintoja	
-tutkimuksen etiikkaan liittyviä opintoja	
c) Tieteellisen asiantuntijuuden kehittymistä tukevia muita opintoja, jotka sisältävät:	40 op
-filosofian tohtorin tutkintoa suorittaville kasvatustieteellisiä syventäviä opintoja (30 op) niille opiskelijoille, joilta ne puuttuvat	
-kasvatustieteen tohtorin tutkintoa suorittaville sivuaineen syventäviä opintoja (30 op) tai monitieteisiä, jatkokoulutuskelpoisuuden antavia syventäviä opintoja (30 op) tai joko erillisenä suoritettu tai maisterin-tutkintoon sisältyvä ylimääräinen aineopintokokonaisuus (30 op)	
-muita asiantuntijuutta kehittäviä opintoja, esimerkiksi yliopistopedagogisia opintoja ja tutkijakouluissa tai tutkimusprojekteissa suoritettuja muita opintoja	
Tohtorin tutkinnon kokonaislaajuus	240 op

- § Kasvatustieteellisen alan tohtorin tutkinto voidaan suorittaa neljässä vuodessa päätoimisesti opiskellen, ja tutkinnon laajuus opintopisteinä on 240 opintopistettä.
- § Licensiaatin tutkinnon kokonaislaajuus on 120 opintopistettä.
- § Väitöskirjan osuus tohtorin tutkinnosta on 160 opintopistettä.
- § Kun tehdään licensiaatin tutkinto, licensiaatintyön laajuus on 80 opintopistettä.
- § Tohtorin tutkintoon kuuluvat väitöskirjan (160 op) lisäksi 80 opintopisteen opinnot ja licensiaatin tutkintoon licensiaatintyön (80 op) lisäksi kuuluvat 40 opintopisteen opinnot, jotka muodostetaan joustavasti ja opiskelijan tilanteeseen sovittaen.
- § Kasvatustieteen tohtorin tutkintoon sisältyy kasvatustieteellisiä syventäviä opintoja (30 op) tai monitieteisiä, jatkokoulutuskelpoisuuden antavia syventäviä opintoja (30 op) tai joko erillisenä suoritettu tai maisterin tutkintoon sisältyvä ylimääräinen aineopintokokonaisuus (30 op).
- § Filosofian tohtorin tutkintoon sisältyy kasvatustieteen syventäviä opintoja vähintään 30 opintopistettä.
- § Luokanopettajien monialaisilla opinnoilla ja lastentarhanopettajien ammatillisilla opinnoilla ei ole jatko-opintojen sivuainestatusta.
- § Jokaisen jatko-opiskelijaksi hyväksytyyn kanssa neuvotellaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, joka parhaalla mahdollisella tavalla tukee hänen asiantuntijuutensa kehittymistä.

10.2 Kasvatustieteellinen väitöskirja ja sen arviointi

- § Kasvatustieteellisessä väitöskirjassa väittelijä osoittaa ja perustelee väitöstutkimuksen liittymisen kasvatustieteen tutkimuskohteeseen ja ongelmanasetteluun.
- § Kokoomaväitöskirja sisältää 3–5 artikkelia, joista vähintään kolme on hyväksytty julkaistavaksi referee-käytäntöä noudattavissa kansainvälisissä tieteellisissä aikakauslehdissä. Väittelijä on ensimmäisenä kirjoittajana vähintään kolmessa artikkelissa. Kokoomaväitöskirja sisältää yhteenvedon osatutkimuksia yhdistävästä kysymyksenasettelusta, teoreettisista ja metodologisista lähtökohdista sekä tutkimuksen kontribuutioista omalla tutkimusalueella.
- § Väitöskirjan tarkastusprosessi on sekä monografia- että kokoomaväitöskirjoissa yhtenäinen; väitöskirja tarkastetaan ja arvioidaan kokonaisuutena. Väitöskirjalle nimetään kaksi esitarkastajaa oman tiedekunnan ulkopuolelta. Vastaväittäjänä voi toimia toinen esitarkastaja. Mikäli esitarkastajana tai vastaväittäjänä on kansainvälinen asiantuntija, hänelle annetaan riittävä ohjeistus tiedekunnan lausunto- ja arviointikäytännöistä.

- § Tiedekuntien väitöskirjan arviointiperusteet yhdenmukaistetaan ja kaikissa tiedekunnissa siirrytään käyttämään viisiportaista arvosteluasteikkoa (5 erinomainen, 4 kiitettävä, 3 hyvä, 2 tyydyttävä, 1 välttävä, hylätty).⁴

10.3 Jatko-opiskelijoiden rekrytointi ja valinta

- § Tiedekunnat vahvistavat etukäteen vuosittain jatko-opintoihin otettavien opiskelijoiden määrän ja opiskelijavalinnan perusteet.
- § Aktiivisen hakeutumisen ohella kasvatustieteellisessä jatkokoulutuksessa kiinnitetään huomiota aktiiviseen rekrytointiin ja jatko-opiskelijoiksi rekrytoidaan parhaat mahdolliset opiskelijat.
- § Perustutkintovaiheessa vahvistetaan tieteellisen koulutuksen asemaa yleisesti ja luodaan erityisesti syventäviin opintoihin tutkijakoulutuslinjoja.
- § Jatko-opiskelijoiden rekrytointiin ja valintaan kiinnitetään huomioita ainakin seuraavista näkökulmista: vuosittain sisään otettavien jatkokoulutettavien kokonaismäärä, jatko-opiskelijoiden tieteelliset intressit ja urasuunnitelmat, jatko-opiskelijan resurssit sekä jatkokoulutusyksikön opetuksen ja ohjauksen resurssit.
- § Jatko-opiskelijaksi rekrytoinnissa myös tutkimussuunnitelman laadulle asetetaan entistä suurempi painoarvo jo senkin vuoksi, että laadukas tutkimussuunnitelma on välttämätön jatko-opintojen rahoituksen hankkimisessa.
- § Opiskelijavalinnan perusteet ja valintaprosessi ovat selkeät ja läpinäkyvät. Jatko-opiskelijaksi hyväksyttävältä edellytetään vähintään cum laude approbaturin -tasoinen pro gradu -tutkielma (jos arvosana on alempi, jatko-opiskelijaksi hakeutuvalta edellytetään lisänäyttöä), kasvatustieteelliseen kysymyksenasetteluun perustuva tutkimussuunnitelma, sitoutuminen sekä riittävät resurssit (osaaminen, muut resurssit).
- § Tiedekunnat ryhtyvät toimenpiteisiin jatko-opiskelijoiden aktiivirekisterin luomiseksi. Jatko-opiskelijat siirtyvät passiivirekisteriin, mikäli he ilmoittautuvat poissaolevaksi kahtena peräkkäisenä vuonna. Opiskeluoikeutta voi hakea uudelleen tiedekunnan jatko-opiskeluvalinnan kautta. Ei-aktiivisille opiskelijoille tarjotaan myös mahdollisuutta opinto-oikeudesta luopumiseen.

10.4 Tohtorikoulutuksen organisointi

- § Kasvatustieteellisen alan tohtorikoulutusta organisoitaessa kiinnitetään huomiota sen eri muotoihin (tutkijakoulut, tiedekunnan jatkokoulutus, projektit) ja näiden keskinäisiin suhteisiin.
- § Pitkällä tähtäimellä tohtorikoulutusta kehitetään valtakunnallisesti niin, että jatko-opiskelijat sijoittuvat nykyistä tasaisemmin sen eri muotoihin.
- § Tutkijakouluissa opiskelevien tohtoriopiskelijoiden määrää kasvatustieteellisellä alalla lisätään vahvistamalla valtakunnallisen kasvatustieteen tutkijakoulun asemaa

---

⁴ Arvosteluasteikon ehdotetaan suhteutuvan seitsemänportaiseen arvosteluasteikkoon seuraavasti: 1 (approbatur ja lubenter approbatur), 2 (non sine cum laude approbatur), 3 (cum laude approbatur), 4 (magna cum laude approbatur, 5 (eximia cum laude approbatur ja laudatur).

sekä osallistamalla monitieteisten ja kansainvälisten tutkijakoulujen luomiseen. Myös tutkimusryhmissä väitöskirjatyötään tekevien jatko-opiskelijoiden määrää pyritään lisäämään.

- § Tiedekuntien tohtorikoulutus organisoidaan temaattisiksi tohtoriohjelmiksi, ja opiskelijat otetaan opiskelijoiksi tohtoriohjelmiin ja sitoutetaan osaksi laajempaa tutkijayhteisöä.
- § Tohtorikoulutuksen suhdetta yliopistossa tehtävään tutkimukseen vahvistetaan. Tämä edistää luontevimmin tutkimusympäristön hyödyntämistä (kollegiaalisuus, yhteistyö jne.).
- § Tiedekunnan tieteellinen neuvosto tai jatkokoulutusryhmä koordinoi ja kehittää tohtorikoulutuksen kokonaisuutta: rekrytointia ja opiskelijavalintaa sekä opetuksen ja ohjauksen kehittämistä.
- § Yliopistojen keskinäistä työnjakoa tuetaan kehittämällä tohtorikoulutusta omilla vahvuusalueilla.
- § Eri koulutusjärjestelmien (tutkijakoulut, tiedekunnan jatkokoulutus) välille luodaan yhteydet.
- § Yliopistojen välistä tohtorikoulutusyhteistyötä ja yhteisiä opintoja kehitetään mm. järjestämällä yhteistä verkko-opetusta.
- § Tutkijakoulutuksen kansainvälistymisen haasteisiin vastataan tohtorikoulutusjärjestelmän kaikissa muodoissa.
- § Opiskeluun sisällytetään osallistumista kansainvälisiin tutkimus- ja vaihto-ohjelmiin sekä kansainvälisiin tieteellisiin tapahtumiin.
- § Kotimaisiin tohtorikoulutusryhmiin rekrytoidaan kansainvälisiä opiskelijoita ja opettajia.
- § Post doc -koulutusta kehitetään kiinteänä osana tohtorikoulutusjärjestelmää.

10.5 Jatko-opiskelijan opiskelu- ja ohjausprosessi sekä sen laatu

- § Tohtorikoulutuksessa huolehditaan siitä, että koulutukseen sisältyy riittävästi tieteellisen, yleisen (siirrettävän) ja yhteisöä kehittävän asiantuntijuuden oppimista.
- § Tohtoriopiskelijan urasuunnitelmiin kiinnitetään aktiivisesti huomiota koko koulutusprosessin ajan.
- § Jatko-opiskelijan henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa on mahdollista ottaa huomioon ja integroida erilaiset kiinnostuksen kohteet ja urasuunnitelmat .
- § Jatko-opiskelijat rekrytoidaan ja valitaan mahdollisuuksien mukaan tutkimusryhmiin tai heidät osallistetaan muulla tavoin tiedeyhteisön jäsenyyteen.
- § Jokaiselle opiskelijalle nimetään tutkinnosta vastaava professori ja kaksi ohjaajaa, joista toinen voi olla tutkinnosta vastaava professori.

- § Jatkokoulutukseen sitoutumisen ja väitöstutkimuksen ohjausprosessin jatkuvuuden turvaamiseksi ohjaaja ja jatko-opiskelija voivat ohjaussuhteen alkaessa neuvotella ohjaussopimuksen. Tähän sopimukseen kirjataan lyhyesti mm. työlle yhdessä asetettuja tavoitteita, ohjaajan ja opiskelijan vastuut, opiskelijan työnsä tekemiseen käyttämä aika, ohjaajan ohjaukseen varaama aika sekä sopimuksia yhteydenotto- ja tapaamiskäytännöistä sekä mahdollisia muutoksia koskevat sopimukset.
- § Jotta opiskelija voi saada kohtuullisen määrän ohjausta ja jotta ohjaajalla on kohtuullinen määrä ohjattavia, tulisi aktiivisesti väitöskirjaa tekevien määrä ensisijaista ohjaajaa kohden olla korkeintaan viisi.
- § Väitöstutkimuksen ohjauksessa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia työmenetelmiä, kuten vertaisohjausta.
- § Väitöstutkimuksen ohjaajien koulutukseen kiinnitetään aktiivisesti huomioita.
- § *”Ohjaajan ja ohjattavan välisten erimielisyyksien sovittelua varten laaditaan selkeät menettelytavat. Niiden avulla varmistetaan sekä tohtorikoulutettavan että ohjaajan oikeusturva ja hyvän tieteellisen käytännön periaatteiden toteutuminen. Väitöskirjatyön loppuvaiheessa tutkinnon alaa ja/tai suorituspaikkaa vaihtavien tohtorikoulutettavien osalta noudatetaan yliopistojen rehtorien neuvoston suosituksia.”* (OPM 3/2006, 19. Tohtorikoulutuksen kehittäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä.)
- § Tiedekunnat kehittävät jatkokoulutuksen laadun arviointia varten kriteerit, joissa he ottavat huomioon laadunvarmistamisen eri osatekijät.

10.6 Tohtoreiden koulutustarve ja työmarkkinat

- § Tohtoreiden määrällistä tarvetta tulee ennen seuraavaa suunnittelukierrosta selvittää erillisellä tutkimuksella, jossa otetaan huomioon sekä laskettavissa olevat avautuvat työpaikat että korkeatasoisen asiantuntemuksen piilotarve. Edelliseen kategoriaan sisältyvät yliopistot, tutkimuslaitokset ja ammattikorkeakoulut, joista monissa on parhaillaan menossa sukupolven vaihdos.
- § Tohtorin tutkintojen tavoitemääriä nostetaan seuraavan viiden vuoden aikana jo toteutunutta kasvua vastaavaksi.
- § Ammattikorkeakoulujen yliopettajien ja rehtoreiden sekä lukioiden ja yläkoulujen rehtoreiden pätevyyden nostaminen tohtoritasoisiksi on myös ajankohtaista.
- § Huomiota kiinnitetään myös kasvatustieteellisellä alalla tohtorin tutkinnon jälkeisten tutkimus- ja tutkijankoulutusmahdollisuuksien lisäämiseen. Tutkijanuraa yleisemmin sekä tähän liittyvää post doc -vaihetta vahvistetaan.

LÄHTEET

- Bergendorff, K. D. (2002) The changing face of Higher Education in Sweden and the Nordic countries following the Bologna process. 16th Australian International Education Conference. 30.9.–4.10.2002. Hobart, Tasmania, Australia. Konferenssiesitys pdf-tiedostona (http://www.idp.com/16aiecpapers/program/thursday/issues9/Bergendorff_p.pdf).
- Husso, Kai (2005). Tohtorit, tiedepolitiikka ja työmarkkinat. Tutkijankoulutus Suomessa 1950-luvulta tutkijakoulujen aikaan. Opetusministeriön julkaisuja 2005:21. Saatavissa verkossa (<http://www.minedu.fi/julkaisut/tiede/2005/opm21/opm21.pdf>).
- Karjalainen, S. (2005) Hyvien käytäntöjen edistäminen tohtorikoulutuksessa. Julkaisematon muistio 31.1.2005.
- Kasvatus- ja opetusalan täydennyskoulutuksen strategia. Valtakunnallinen opettajankoulutuksen ja kasvatustieteiden tutkintojen kehittämisprojekti (Vokke). Saatavissa verkossa (<http://www.helsinki.fi/vokke/taydennyskoulutus>).
- Kasvatustieteellisen alan jatkokoulutuksen kehittäminen. Vokke-projektin jatko-opintojen kehittämistyöryhmän väliraportti (Päivitetty 8.6.2005). Vokke-projektin neuvottelukunnan kokouksessa 23.5.2005 käsitelty väliraportti on julkaistu liitteineen Vokke-projektin verkko-sivulla (<http://www.helsinki.fi/vokke/jatkokoulutus>).
- Nummenmaa, A. R. & Lautamatti, L. (2004) Ohjaajana opinnäytetöiden prosesseissa. Ryhmäohjauksen käytäntöä ja teoriaa. Tampere University Press.
- Olson, D. (1994) The World on Paper. The conceptual and cognitive implications of writing and reading. Cambridge, MA: Cambridge University Press.
- Opinnäytetyö ja sen ohjaus. Ajatuksia ja esityksiä hyvistä käytänteistä. Opinnäytetyöryhmän muistio. Tampereen yliopisto 2004.
- OPM (2003) Koulutus ja tutkimus vuosina 2003–2008. Kehittämissuunnitelma.
- OPM (4/2005). Korkeakoulututkintojen viitekehys. Kuvaus suomalaisista korkeakoulututkinnoista. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:4. Opetusministeriö. Saatavissa verkossa (<http://www.minedu.fi/julkaisut/koulutus/2005/tr04/tr04.pdf>).
- OPM (3/2006, 19). Tohtorikoulutuksen kehittäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä. Opetusministeriö. Saatavissa verkossa (<http://www.minedu.fi/julkaisut/tiede/2006/tr03/tr03.pdf>).
- Pearson, M. & Brew, A. (2002) Research Training and Supervision Development. Studies in Higher Education 27:2.
- Saarinen, J. (2005) Vuosina 1994–2004 julkaistujen kasvatustieteellisen alan väitöskirjojen analyysia. Raportti 30.11.2005. Julkaistu kasvatustieteiden jatko-opintojen kehittämistyöryhmän kokousmuistion liitteenä 1. Saatavissa verkossa (http://www.helsinki.fi/vokke/Tyoryhmat/Liite1_Saarisens_raportti_301105.pdf).
- Suomen Akatemia (4/2003) Tohtoreiden työllistyminen, sijoittuminen ja tarve. Suomen Akatemian julkaisuja 4/03. Saatavissa myös verkossa (<http://www.aka.fi/>); ks. tietoa Akatemiasta -> julkaisusarja.
- Suomen Akatemia (3/2005) Kestävä ja dynaaminen kumppanuus. Yliopistojen, tutkimuslaitosten ja yritysten välinen tutkimusyhteistyö ja tutkijankoulutus. Suomen Akatemian julkaisuja.
- Soini, T. & Nummenmaa, A. R. (2005) Tarvitaanko tohtorikoulutuksessakin opetussuunnitelmaa? Aikalainen Tampereen yliopiston Tiede ja Kulttuuri lehti 9.
- Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista. Annettu Helsingissä 19. päivänä elokuuta 2004. Suomen säädöskokoelma, n:o 794. Saatavissa verkossa (<http://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/2004/20040117.pdf>)

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkimuksen rakenneselvitys. Selvitysmies: Jorma Rantanen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:36. Saatavissa myös verkossa (<http://www.minedu.fi/julkaisut/koulutus/2004/tr36/tr36.pdf>).

LIITTEET

- Liite 1.** Työsuunnitelma. Puheenjohtajan yhteenveto kasvatustieteellisen alan jatko-opintojen kehittämissuunnitelman keskustelusta 3.2.2005. Laatinut: Anna Raija Nummenmaa 23.2.2005.
- Liite 2.** Yhteenveto tohtorin ja lisensiaatin tutkintojen tavoitemääristä ja toteumasta kasvatusalalla ja yliopistoittain. Laatinut: Leena Lehtimäki 14.4.2005.
- Liite 3.** Yhteenveto jatko-opintoihin osallistuvien opiskelijoiden määrästä yliopistoittain. Laatinut: Leena Lehtimäki 10.5.2005.
- Liite 4.** Yhteenveto kasvatustieteellisen alan professorien viroista yliopistoittain kasvatustieteellisissä/käyttätymistieteellisissä tiedekunnissa. Laatinut: Varpu Tissari 8.6.2005.
- Liite 5.** Yliopistollinen jatkokoulutus. Laatinut: Sari Husa, Joensuun yliopisto.
- Liite 6.** Tohtorin tutkinto oppimistulosten/tutkintotavoitteiden perusteella luokiteltuna. (Tiedot on poimittu teoksesta: Korkeakoulututkintojen viitekehys. Kuvaus suomalaisista korkeakoulututkinnoista. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:4, 28–29.) Taulukon tiedot on koonnut: Varpu Tissari 7.12.2005.
- Liite 7.** Taulukot kasvatustieteellisen alan lisensiaatin ja tohtorin tutkinnon suorittaneiden sijoittumisesta työelämään. Laatinut: Varpu Tissari 9.12.2005.

Taulukko 1. Yliopistoissa kasvatustieteellisen alan lisensiaatin tutkinnon ja tohtorin tutkinnon suorittaneiden lukumäärät ja työelämään sijoittuminen vuosina 1990–2002 Opetusministeriön KOTA-tietokannan mukaan.

Taulukko 2. Yliopistoissa kasvatustieteellisen alan tohtorin tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen työelämään vuosina 1999–2002 Tilastokeskuksen tilastojen mukaan.

- Liite 8.** Vokke-suositus kasvatustieteellisen alan tohtorin tutkinnon rakenteeksi ja mitoituksi sekä neuvottelukunnan puheenjohtajan Hannele Niemen ehdotus suositukseksi ja ehdotuksen perustelumuuisto.

Vokke-suositus kasvatustieteellisen alan tohtorin tutkinnon rakenteeksi ja mitoituksi. Hyväksytty Vokke-suositukseksi neuvottelukunnan varsinaisille jäsenille 9.–17.3.2006 toteutetun äänestyksen tuloksen perusteella 20.3.2006

Neuvottelukunnan puheenjohtajan Hannele Niemen tohtorin tutkinnon rakennetta koskeva perustelumuuisto

23.2.2005

PUHEENJOHTAJAN YHTEENVETO KASVATUSTIETEELLISEN ALAN JATKO- OPINTOJEN KEHITTÄMISRYHMÄN KESKUSTELUSTA 3.2.2005

Tehtävänä on kasvatustieteellisen alan jatkokoulutuksen kehittämislinjoiden hahmottelu lähtökohtana kasvatustieteen itseymmärrys, kasvatustieteiden kehittäminen ja yhteiskunnallinen tehtävä.

Tämän tehtävän toteuttamiseksi:

A. Taustoitetaan

- kasvatustieteellisen alan jatkokoulutus pohjoismaisessa ja eurooppalaisessa kontekstissa (tutkinnot, suhde maisterikoulutukseen)
- kasvatustieteellisen alan jatkokoulutuksen tila omissa tiedekunnissa
- opiskelijoiden rekrytoiminen ja valinta, opiskelu- ja ohjausprosessi
- mistä opiskelijat tulevat ja minne he sijoittuvat
- nykyisten tutkintojen rakenne ja sisältö
- väitöskirja osana jatkotutkintoa

B. Analysoidaan yleisellä tasolla

- kasvatustieteen olemusta (tieteen itseymmärrys)
- kasvatustieteellisen jatkokoulutuksen tehtäviä
- koulutuksen yhteiskunnallisia tehtäviä
- kasvatustieteellisen alan jatkokoulutuksen tarvetta

C . Kehittämislinjoiden hahmottelussa otetaan kantaa seuraaviin:

a) Jatkokoulutuksen tavoitteisiin

- tieteellisen koulutuksen yleiset tavoitteet
- jatkokoulutus kasvatustieteellisenä asiantuntijakoulutuksena

b) Jatkokoulutuskelpoisuuteen

- mitä edellytetään (aikaisemmat opinnot, tutkinnot, sivuaine)
- ammattikorkeakoulututkinnot ja jatkokoulutuskelpoisuus

c) Tutkinnon rakenteeseen ja keskeisiin yhteisiin sisältöihin (sovitaan yhteisesti)

- millaisia tutkintoja (KT, FT) ja millä perusteilla
- tohtoritutkinnon kokonaislaajuus
- lisensiaatin tutkinnon kokonaislaajuus
- väitöskirjan laajuus
- sivuaineen asema tutkinnossa
- teoria ja metodia/metodologian opintojen laajuus

d) *Väitöskirjaan*

- mikä on kasvatustieteellinen väitöskirja
- erilaiset väitöskirjat (monografia/artikkeliväitöskirja)
- väitöskirjan kieli
- miten väitöskirja tarkastetaan ja arvioidaan

e) *Ohjausprosessiin*

- kuka/ketkä ohjaavat, ohjaussopimukset
- kuka vastaa tutkinnoista

f) *Jatkokoulutuksen organisointiin*

- valtakunnalliset tutkijakoulut
- tiedekuntien järjestämä kasvatustieteiden tohtorikoulu

g) *Jatkokoulutuksen laatu järjestelmään*

h) *Mahdollisiin muihin jatkokoulutuksen kehittämisen kannalta tärkeäksi katsottuihin seikkoihin*

EHDOTUKSIA TYÖSKENTELYSTÄ, AIKATAULUISTA JA VASTUUNJAOSTA

1) VOKKE-KONTTORI

Vastaa taustoitukseen liittyvän materiaalin hankkimisesta

- kansainväliset dokumentit
- KOTA-tietokannat
- Akatemian ym. jatkokoulutuksen tilaa ja kehittämistä koskevat dokumentit
- tiedekuntien opinto-asiainoimistosta
  - * jatkokoulutusta koskevat dokumentit
  - * erilaiset selvitykset
  - * vuosina 1995–2004 jatkotutkinnot suorittaneiden taustoja (mistä tulleet, mihin sijoittuneet) ja mikä on ollut väitöskirjan/lisensiaatintyön aihe

Materiaalia esitellään kehittämisryhmälle sitä mukaan kun sitä saadaan – mahdollisuuksien mukaan kevään aikana.

2) JATKOKOULUTUKSEN KEHITTÄMISRYHMÄ

Työprosessista

Työprosessimme muotoutunee toiminnan kuluessa. Jotakin aikataulutavoitteita ja kokousten agendoja lienee hyvä sopia. Varmaan on myös hyvä työskennellä niin, että yleiskehustelujen jälkeen jaetaan valmistelutyötä kehittämissyöryhmän jäsenten kesken.

Tälle keväälle Ritva Jakku-Sihvonen oli toivonut neljää kokousta, joista maaliskuun ja huhtikuun kokoukset on sovittu eli

11.3. Tampereella klo 10-15 (pj:n aikatauluongelmien takia kokouspaikka on siirretty)

19.4. Helsingissä klo 10-15 (kokouksen paikka on muutettu kokouksessa sovittuun)

Toukokuun loppupuolelle on hyvä sopia yksi kokous, samoin syyskuulle. Tavoitteena on, että kasvatustieteen päivien yhteydessä tuomme ensimmäisen version jatkokoulutuksen kehittämistä yhteiseen keskusteluun. Lopullinen ehdotus valmistuu vuoden 2005 loppuun mennessä.

Työskentelystä

Ensimmäisen kokouksen keskusteluissa kävi ilmi, että tiedekunnissa on tehty paljon jatkokoulutuksen kehittämiseen liittyvää työtä ja kehittämistyö jatkuu. Tämän vuoksi on hyvä, että oma työprosessimme keskustelee jatkuvasti tiedekuntien "jatkokoulutusarjen kanssa" eli asiakirjoja ja ajatuksia siirretään puolin ja toisin ja viedään niille foorumeille, joissa niistä keskustellaan muutenkin. Opiskelijoiden äänen kuuleminen eri tavoin on tärkeää. Tämän tiedekunnissa tapahtuvan keskustelun ja kehittämisen linkittäminen on meidän, tiedekuntien edustajina kehittämisyhteisöissä olevien henkilöiden vastuulla.

Uusi tutkintoasetus tulee voimaan syyslukukauden 2005 alussa. Asetus koskee myös jatkotutkintoja. Tämän vuoksi aikataulullisesti kiireellisin asia on jatkotutkintojen rakenteesta ja mitoituksesta sopiminen ainakin seuraavien asioiden osalta. Kuinka laaja tutkinto tohtorintutkinto on, lisensointitutkinnon laajuus ja suhde tohtorintutkintoon, Näihin tutkintoihin liittyvän opinnäytetyön laajuus (väitöskirja; lisensointityö).

Ehdotukseni on, että seuraavassa kokouksessa keskustelemme yleisesti kasvatustieteellisen alan jatkokoulutuksen tavoitteista sekä kasvatustieteellisen alan jatkokoulutuksen rakenteesta. Tavoitteena on, että keskustelun pohjalta saamme aikaan alustavan esityksen, joka lähtee edelleen tiedekuntien jatkokoulutusryhmien keskusteluun ja kommentointiin.

Ensimmäisen kokouksemme keskustelu oli virittävää ja rakentavaa. Uskon, että työskentelymme jatkuu samanlaisessa kollegiaalisessa kehittävässä hengessä.

Anna Raija

10.5.2005

Yhteenveto tohtorin ja lisensiaatin tutkintojen tavoitemääristä ja toteumasta kasvatusalalla ja yliopistoittain

Taulukko A. Tohtorintutkinnot kasvatustieteellisellä alalla, tavoitteet 2001-2006 ja toteumat 2001-2004

Tavoite 2001	57	Toteuma 2001	65
Tavoite 2002	57	Toteuma 2002	69
Tavoite 2003	57	Toteuma 2003	76
Tavoite 2004	70	Toteuma 2004	79
Tavoite 2005	70	Toteuma 2005	
Tavoite 2006	70	Toteuma 2006	

lähde: http://www.research.fi/tri2_fi.html

Taulukko B: Tohtorintutkintotavoitteet kasvatustieteellisellä alalla keskimäärin nelivuotiskausina 1995–1998, 1996–1999, 1997–2000, 1998–2000 ja 2001–2003 yliopistoittain.

Yliopisto	1995-1998	1996-1999	1997-2000	1998-2000	2001-2003
HY	10	9	10	11	15
JY	5	5	8	8	8
JoY	5	6	6	6	8
LY	1	1	2	2	2
OY	4	4	5	5	7
TaY	3	4	5	7	10
TY	3	3	4	4	4
ÅA	2	3	3	3	3

lähde: KOTA-tietokanta, opetusministeriö,
<http://www.csc.fi/kota/taulukkoita/tavoitteet.html>

10.5.2005

Taulukko C: Kasvatusalalla suoritettut lisensiaatin tutkinnot vuosina 1994–2004 yliopistoittain.

Yli- opisto	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Yh- teensä
HY	18	7	7	14	11	9	13	12	12	9	12	124
JY	8	10	7	8	7	10	11	4	4	10	4	83
JoY	4	6	1	10	8	13	11	6	4	9	4	76
LY	2	2	1	3	3	1	3	2	2	1	2	22
OY	6	9	4	8	8	7	5	4	1	5	2	59
TaY	8	10	12	5	20	23	21	12	18	9	14	152
TY	3	5	5	6	6	3	9	9	1	5	4	56
ÅA	3	5	1	4	1	1	2	1	3	4	1	26
Yh- teensä	52	54	38	58	64	67	75	50	45	52	43	598

lähde: KOTA-tietokanta, opetusministeriö,
<http://www.cs.fi/kota/kota.html> > tietokantahaku

Taulukko D: Kasvatusalalla suoritettut tohtorin tutkinnot vuosina 1994–2004 yliopistoittain.

Yli- opisto	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Yh- teensä
HY	3	13	12	10	14	11	14	23	17	18	19	154
JY	2	5	3	5	8	7	10	11	10	12	10	83
JoY	4	4	10	5	8	7	9	10	10	11	9	87
LY	-	1	-	-	1	3	3	2	1	5	9	25
OY	3	1	3	8	5	3	5	4	5	10	8	55
TaY	3	5	10	9	10	15	8	9	11	11	11	102
TY	1	3	3	4	3	5	6	6	12	9	10	62
ÅA	-	2	1	1	2	3	5	-	3	-	3	20
Yh- teensä	16	34	42	42	51	54	60	65	69	76	79	588

lähde: KOTA-tietokanta, opetusministeriö,
<http://www.csc.fi/kota/kota.html> > tietokantahaku

10.5.2005

Yhteenveto jatko-opintoihin osallistuvien opiskelijoiden määristä yliopistoittain

Taulukko A. Kasvatusalan jatko-opintoihin osallistuvien lukumäärät lukuvuosittain.

Yliopisto	lv. 1994- 1995	lv. 1995- 1996	lv. 1996- 1997	lv. 1997- 1998	lv. 1998- 1999	lv. 1999- 2000	lv. 2000- 2001	lv. 2001- 2002	lv. 2002- 2003	lv. 2003- 2004	lv. 2004- 2005
Helsingin Yliopisto	211	225	250	296	309	348	376	399	388	402	456
Jyväskylän Yliopisto	134	162	154	188	206	208	200	191	212	212	228
Joensuun Yliopisto	67	80	130	162	176	184	203	179	170	150	136
Lapin Yliopisto	51	59	78	73	65	70	73	78	77	89	88
Oulun Yliopisto	139	168	167	198	196	196	205	208	201	196	181
Tampereen Yliopisto	178	231	225	233	255	233	199	201	244	283	318
Turun Yliopisto	84	90	97	103	114	122	130	172	195	206	219
Åbo Akademi	49	56	63	63	72	71	72	77	84	94	97
Yhteensä	913	1071	1164	1316	1393	1432	1458	1505	1571	1632	1723

Lähde: tiedekuntien opintotoimistot

Huom. HY:n, LY:n, OY:n, TY:n ja ÅA:n antamat tiedot ovat samat kuin vuosittaiset opiskelijamäärät, ts. tiedekuntien opintotoimistojen tiedot perustuvat vuosittaiseen, ei lukuvuosittaiseen tilastotietoon.

10.5.2005

Taulukko B. Kasvatusalan jatko-opiskelijoiden määrä vuosittain 1994–2004.

Yliopisto	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
HY	211	225	250	296	309	348	376	399	388	402	386
JY	125	152	111	168	185	193	197	185	187	203	197
JoY	85	99	130	155	173	184	203	179	170	150	139
LY	51	59	78	73	65	70	73	78	77	89	88
OY	139	168	167	198	196	196	205	208	201	196	166
TaY	143	208	225	235	256	233	199	201	244	283	273
TY	84	90	97	103	114	122	130	172	195	206	219
ÅA	49	56	63	63	72	71	72	77	84	94	97
Yhteensä	887	1057	1124	1291	1370	1417	1455	1499	1546	1623	1565

Lähde: KOTA -tietokanta, opetusministeriö, <http://www.css.fi/kota/kota.html> > tietokantahaku

Taulukko C. Lukuvuoden 2004 - 2005 kasvatusalan jatko-opiskelijat.

Yliopisto	Läsnä oleviksi ilmoittautuneiden opiskelijoiden lukumäärä	Poissa oleviksi ilmoittautuneiden opiskelijoiden lukumäärä	Jatko-opiskelijoita yhteensä
Helsingin yliopisto	422	34	456
Joensuun yliopisto	135	1	136
Jyväskylän yliopisto	220	8	228
Lapin yliopisto	87	1	88
Oulun yliopisto	150	31	181
Tampereen yliopisto	311	7	318
Turun yliopisto	214	5	219
Åbo Akademi	89	18	107
Yhteensä	1628	105	1733

Lähde: tiedekuntien opintotoimistot

8.6.2005

Taulukko 1. Kasvatusalan professorien virat yliopistoittain kasvatustieteellisissä/käyttätymistieteellisissä tiedekunnissa.

Yliopisto	Kasvatustieteet	Opettajankoulutus	Yhteensä
HY	9	18	27
JoY	3	13*	16
JY	5	16**	21
LY			8***
OY			18****
TaY	7	7 *****	14
TY	6	13 *****	19*****
ÄA	2	10	12
Sibelius-Akatemia			2
Taideteollinen korkeakoulu			3
Yhteensä			140

* OKL yhteensä: SOKLA/Joensuu, Erityiskasvatuksen laitos/Joensuu, Savonlinnan OKL. Yksi viroista on parhaillaan täytettävänä.

** JY, yksi viroista on määräaikainen.

*** LY, kasvatustieteellinen koulutus yhdessä.

**** OY, tiedot sisältävät sekä kasvatustieteen että opettajankoulutuksen (opettajankoulutus, varhaiskasvatus/Oulu ja OKL/Kajaani) virat. Yhteensä virkoja on 18; yhden viran hoitaja on virkavapaalla, eikä virkaan ole nimitetty sijaista (tilanne 12.5.2005).

***** OKL/Hämeenlinna ja Tre/opettajankoulutus ja VKL yhteensä.

***** OKL/Turku ja OKL/Rauma yhteensä.

***** Viroista on täyttämättä 3 (tilanne 12.5.2005).

Kasvatustieteiden koulutusala sisältää kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen. Opettajankoulutus sisältää luokanopettajakoulutuksen, erityispedagogiikan, varhaiskasvatuksen sekä kotitaloustieteen ja käsityötieteen professorien virat. Kaksi viimeksi mainittua virkaa on sijoitettu Helsingin yliopistossa kotitalous- ja käsityötieteiden laitokseen ja Joensuun yliopistossa Savonlinnan opettajankoulutuslaitokseen. Kasvatuspsykologian professorin virka on sijoitettu Helsingin yliopistossa soveltavan kasvatustieteen laitokseen, Turun yliopistossa opettajankoulutuslaitokseen ja Joensuun yliopistossa kasvatustieteen laitokseen. Sibelius-Akatemian virat ovat musiikkikasvatuksen professorin virkoja ja Taideteollisen korkeakoulun virat ovat taidekasvatuksen professorin virkoja.

Lähde: Jatko-opintojen kehittämistyöryhmän jäsenten toukokuussa 2005 tarkistamat tiedot. Lukumäärät sisältävät myös virkoja, joihin ei ole asetettu hoitajaa/viranhaltijaa, jolloin tilanteesta on esitetty huomautus taulukon alla.

YLIOPISTOLLINEN JATKOKOULUTUS

	HY	TaY	LaY	JY	OuY	TuY	JoY
Edellytykset: KT / KL (tiet.) tutkinto	Tavoite KT/FT ilman välitutkintoa (KL)	Op.oik KT/FT-tutk voi suorit. KL		Op.oik. KT/FT sis oik. suorit. KL	Op.oik. KT/FT sis oik. suorit. KL		Orientoiva op.oik/ Varsinainen
1. Pohjana ylempi korkeakoulututkinto tai muu vastaavantasoinen koulutus	ok*	ok*	ok*	ok	ok*	ok	ok*
2. Kasvatustieteelliset opinnot	pääsääntö SYV**	SYV.	(tiet.ansiot, opinnot, tutk.+opint suunnitelmat)	SYV, ht	(opintomenestys	aineop. väh. 35***	SYV (55ov), ht
3. Opinnäytetyön arvosanalause	(riittävät edellytykset)	cumu		hyvää tasoa	hyvä, tutk.suun. laatiminen)	non sine (1)	non sine
4. Sivuaaineopintoja		vähint. 35 ov					
5. Muut edellytykset (atk, opiskeluvalmius, julkaista, kommunikoida)						ok.	
Haku:					INFO-päivä		
1. Yhteydenotto professoriin	II vaihe	ensin	ensin	ensin	ensin	ensin	ensin
2. Lomake	ensin=> assistentti	käytetään	hakemus	käytetään	hakemus	käytetään	käytetään
3. Jäljennös tutkintotodistuksesta	ok. ellei HY oma opis	ok.		ok.	ok.	ok.	ok
4. Opintosuunnitelma	vahvistettu prof.	prof. hyväksyy	prof. hyväksyy	keskustelu prof.	kesk.prof.	ok.	yhdessä prof.
5. Tutkimussuunnitelma	hyväksytty prof.	prof. hyväksyy	prof. hyväksyy	keskustelu prof.	kesk.prof. -> lausunto prof.	2-3 liuskaa tutk. rajaus	opastus prof.
Sisältö: KT / KL -tutkinto	160 /	160 / 80	160 / 80	160 / 80	160 / 80	160-165/ 80-85	160 / 80
1. Väitöskirja/ Lisensiaatin tutkimus	n.120 /	80 / 40	120 / 40	n. 80 / 40	n.80 / n.35	125 / 45	80-100/ n. 40
2. Muut opinnot	20 / 20	60 / 20	20 / 20	40 / 20	n.35 / -	n. 40 / 40	30-80 / 23-33
3. Sivuaaineopinnot	20 / 20	20 / 20	20 / 20	väh. 20 / 20	väh. 20 / 20		20 / 20
4. Pääaine	syv, ellei suorit.aik.	SYV, FT-tutk.	SYV, jos KK-pohja	n. 20 sisältö op.	väh. 25 / 25		
Edellytykset: KL (ammat) tutkinto							
1. KM tai vastaavan tasoinen kotimainen/ ulkomainen tutkinto		ok.		ok			
2. Syventävät opinnot		ok.		SYV opin. ht			
3. Kasvatusalan työkokemus		selvitys annettava		2 v alalta			
4. Sivuaaineopintoja		väh. 35 ov					
5. Ammatillisia opintoja				opetuksen/ kasvatuksen ohjannan			
Sisältö: KL -tutkinto ammatillisesti suunt.		80		80		80	80
1. Ammatilliset erikoistumisopinnot		20 PD		n. 30		20 tai 40PD	15-20
2. Muut opinnot		40		metodi 10		20	18-25+ 20 siv.ai.
3. Lisensiaatin tutkimus		20		n. 40		20 tai 40	väh. 20
Päätös	Proffan puolto => tdkneuvosto	Jatkok.tt.ryhmä-> tdk neuvosto	Proffakokous-> dekaani	Proffa-> dekaani (hyv. op.oik + tutks)	Jatkok.tt.ryhmä ->dekaani	Jatkok.tt.ryhmä dekaani	Jatkok.tt.ryhmä-> dekaani

* erityisestä syystä alemman kk-tutkinnon pohjalta

**erityistapauksessa voi aloittaa jatko-op. ennen syv.opint.

(1) Mikäli arvosana alempi => voi kompensoida: julkaisutoiminta, kirjoittajakoulutus tai 20ov syv. jostain oppiai.

*** ellei suoritettuna, jatko-opintojen aikana

7.12.2005

Taulukko 1. Tohtorin tutkinto oppimistulosten/tutkintotavoitteiden perusteella luokiteltuna.

		Tohtorin tutkinto
Tiedot (knowledge)	Laajuus (breadth)	<p>Toisen syklin tutkintoa oleellisesti laajentavat tiedot.</p> <p>-----</p> <p>Laajat tiedot vähintään yhteen tieteenalaan ja sen kehitykseen, yhteiskunnalliseen merkitykseen, perusongelmiin ja tutkimusmenetelmiin liittyvistä kysymyksistä. Sellainen yleisen tietenteorian ja tutkimusalaan liittyvien muiden tieteenalojen tuntemus, joka mahdollistaa niiden kehityksen seuraamisen.</p>
	Syvyys (depth)	<p>Toisen syklin tutkintoa oleellisesti syventävät tiedot. Erinomainen perehtyminen omaan tutkimusalaan. Vaikuttaminen tieteenalan kehitykseen oman tutkimustyön kautta.</p> <p>-----</p> <p>Kyky arvioida kriittisesti ja analyttisesti oman tutkimusalansa uusia teorioita ja tutkimustuloksia. Kyky luoda synteesejä oman tutkimusalan uudesta ja monimutkaisesta informaatiosta.</p> <p>-----</p> <p>Tutkinnon suorittaneen hankkimat tiedot perustuvat omaan tieteelliseen tutkimukseen ja oman tieteenalan uusimpaan kehitykseen.</p>
Taidot (skills)	Kieli- ja viestintätaidot (language and communication skills)	<p>Yhden kotimaisen kielen erinomainen ja toisen tyydyttävä taito sekä vähintään yhden vieraan kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito.</p> <p>-----</p> <p>Hyvä kyky viestiä sekä tiedeyhteisölle että yleisölle suullisesti ja kirjallisesti oman tutkimusalan ja koko tieteenalan kysymyksistä.</p> <p>-----</p> <p>Työelämän edellyttämät tieto- ja viestintätekniset taidot.</p> <p>-----</p> <p>Kyky kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen.</p>

7.12.2005

		Tohtorin tutkinto
Kompetenssit (competences)	Kognitiiviset kompetenssit (cognitive competences)	<p>Valmiudet luoda uutta tieteellistä tietoa hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Valmiudet kehittää ja soveltaa tutkimusalansa piirissä itsenäisesti, analyttisesti ja kriittisesti tieteellisen tutkimuksen menetelmiä.</p> <p>-----</p> <p>Taideoaloilla valmiudet luoda itsenäisesti taiteellisen toteuttamisen menetelmiä tai korkeat taiteelliset vaatimukset täyttäviä tuotteita tai suoritteita.</p> <p>-----</p> <p>Valmius jatkuvaan oppimiseen.</p>
	Työelämässä vaadittavat kompetenssit (professional competences)	<p>Valmiudet kehittää omaa alaa ja sitä sivuavia aloja tieteellisten lähtökohtien pohjalta. Valmiudet luoda uusia lähestymistapoja työelämässä esiin nouseviin kysymyksiin ja ratkaista monimutkaisia ongelmia myös epätäydellisen tiedon varassa.</p> <p>-----</p> <p>Kyky organisoida ja johtaa tutkimushankkeita. Valmiudet tieteellistä osaamista vaativiin asiantuntija- ja johtotehtäviin.</p> <p>-----</p> <p>Valmiudet toimia alan kehittämiseksi kansainvälisessä ja kansallisessa yhteydessä.</p>
	Eettiset kompetenssit (ethical competences)	Kyky ratkaista monimutkaisia ongelmia eettisiä periaatteita noudattaen.

Lähde: Tohtorin tutkintoa kuvaavat tiedot on poimittu taulukosta C. Suomen korkeakoulututkinnot oppimistulosten/tutkintotavoitteiden perusteella luokiteltuna, joka on julkaistu teoksessa Korkeakoulututkintojen viitekehys. Kuvaus suomalaisista korkeakoulututkinnoista. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:4, 28–29.

9.12.2005

Taulukot kasvatusalan lisensiaatin ja tohtorin tutkinnon suorittaneiden sijoittumisesta työelämään.

Taulukko 1. Yliopistoissa kasvatusalan lisensiaatin tutkinnon ja tohtorin tutkinnon suorittaneiden lukumäärät ja työelämään sijoittuminen vuosina 1990–2002 Opetusministeriön KOTA-tietokannan mukaan

	lisens.					lisens.					toht.				
	suor.	lisens.	lisens.	lisens.	lisens.	työt.	työt.	suor.	toht.	toht.	toht.	toht.	toht.	työt.	työt.
Vuosi	tutk.	palkan.	yrit.	opisk.	muut	1 v.	2 v.	tutk.	palkan.	yrit.	opisk.	muut	1 v.	2 v.	
1990	19	16	-	3	-	-	-	12	12	-	-	-	-	-	
1991	27	24	1	1	-	1	-	29	26	-	1	2	-	1	
1992	33	26	-	5	-	2	1	16	13	-	-	3	-	-	
1993	34	30	1	2	-	1	2	18	15	-	1	1	1	1	
1994	52	39	1	10	-	2	2	16	13	1	1	1	-	-	
1995	54	44	-	7	3	-	1	32	28	1	-	2	1	1	
1996	36	30	-	2	-	1	-	39	32	-	-	3	1	-	
1997	56	50	-	5	1	-	-	39	37	1	-	1	-	-	
1998	64	59	-	5	-	-	-	51	41	-	-	5	2	1	
1999	67	58	2	5	-	2	1	54	50	1	-	2	-	-	
2000	75	65	1	5	1	-	1	58	56	-	-	-	2	2	
2001	50	44	-	1	-	-	-	64	52	3	3	5	-	2	
2002	45	35	-	4	2	-	-	68	62	2	-	4	-	-	

Taulukossa on esitetty pääasiallinen toiminta vuoden kuluttua tutkinnon suorittamisesta ja työttömyys kahden vuoden kuluttua tutkinnon suorittamisesta. Pääasiallinen toiminta on määritelty henkilön työvoimaan kuulumisen mukaan: työlliset (=palkansaajat ja yrittäjät) ja ei-työlliset (= opiskelijat ja muut, kuten esim. varusmiehet, työttömät).

Lähde: Opetusministeriön KOTA-tietokanta (<http://www.csc.fi/kota/kota.html>)

9.12.2005

**Taulukko 2. Yliopistoissa kasvatusalan tohtorin tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen työelämään vuosina 1999–2002
Tilastokeskuksen tilastojen mukaan**

Tohtorin- tutkinnot, koko maa yhteensä	Työlliset yhteen- sä	Palkan- saajat yhteensä	1 Yri- tykset	2 Valt. hall. sos.turv. rahastot	3 Kuntien virastot ja laitokset	4 Rahoitus ja vakuutus- laitokset	5 Asuntoyht., kotital. ja palv., voitt. tav. yht.	6 Ulko- maat, tunte- maton	7 Yrittä- jät yh- teensä
1999									
Kasv.tiede, KT	27	27	2	13	11	0	1	0	0
Aikuiskasvatus	6	6	0	2	2	0	2	0	0
Eriyispedagogiikka	2	2	0	2	0	0	0	0	0
Tekstiilityö ja kotitalous	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kasvatustiede, FT	11	9	0	4	4	0	1	0	2
Yhteensä 1999	46	44	2	21	17	0	4	0	2
2000									
Kasv.tiede, KT	37	37	0	23	10	0	4	0	0
Aikuiskasvatus	1	1	0	1	0	0	0	0	0
Eriyispedagogiikka	6	5	1	2	2	0	0	0	1
Tekstiilityö ja kotitalous	2	2	0	2	0	0	0	0	0
Kasvatustiede, FT	10	10	1	6	3	0	0	0	0
Yhteensä 2000	56	55	2	34	15	0	4	0	1
2001									
Kasv.tiede, KT	38	36	2	16	16	0	2	0	2
Aikuiskasvatus	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Eriyispedagogiikka	5	5	0	4	0	0	1	0	0
Tekstiilityö ja kotitalous	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kasvatustiede, FT	12	12	1	7	2	0	2	0	0
Yhteensä 2001	56	53	3	27	18	0	5	0	3
2002									
Kasv.tiede, KT	41	41	1	24	15	0	1	0	0
Aikuiskasvatus	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Eriyispedagogiikka	4	4	0	2	1	0	1	0	0
Tekstiilityö ja kotitalous	1	1	0	1	0	0	0	0	0
Kasvatustiede, FT	17	16	0	11	4	0	1	0	1
Yhteensä 2002	63	62	1	38	20	0	3	0	1
Yhteensä	221	214	8	120	70	0	16	0	7

Lähde: Tilastokeskuksen tietokanta (<http://pxweb2.stat.fi/Dialog/Saveshow.asp>, tilastotiedot saatu 6.10.2005)

Vokke-suositus kasvatustieteellisen alan tohtorin tutkinnon rakenteeksi ja mitoitukseksi

Neuvottelukunnan puheenjohtajan
Hannele Niemen ehdotus suositukseksi

Hyväksytty Vokke-suositukseksi
neuvottelukunnan varsinaisille jäsenille
9.–17.3.2006 toteutetun äänestyksen
tuloksen perusteella 20.3.2006

Vokke-suositus kasvatustieteellisen alan tohtorin tutkinnon rakenteeksi ja mitoitukseksi

Kasvatustieteellisen alan tohtorin tutkinnon rakenne	Opintopisteet
a. Väitöskirja	160–180 op
-----	-----
b. Kasvatustieteiden ja tieteenteorian opintoja	30–40
- yleisen tieteenteorian ja tutkimusmetodologian opintoja	
- omaan tutkimusalaan liittyviä sisältöopintoja	
- oman tutkimuksen kannalta relevantteja tutkimusmenetelmäopintoja	
- kansainvälistä tutkimusyhteistyötä ja osallistumista kasvatusalan konferensseihin	
- tutkimuksen etiikkaan liittyviä opintoja	
c. Tieteellisen asiantuntijuuden kehittymistä tukevia muita opintoja (20–40 op), jotka sisältävät esimerkiksi syventäviä opintoja sivuaineissa, monitieteisiä opintokokonaisuuksia, kansainvälissä yliopistoissa suoritettuja tai tutkimusprojekteissa suoritettuja opintoja, joiden sisältö ja taso tukevat tohtorin tutkinnon suorittamista	20–40
d. Muita korkean tason asiantuntijuuden kehittymiseen liittyviä opintoja (10–20 op), kuten esimerkiksi tieteellisen viestinnän ja tutkimusviestinnän opintoja, johtajuuden ja yliopistopedagogiikan opintoja	10–20
e. Kasvatustieteellisiä syventäviä opintoja (30 op) niille opiskelijoille, joilta ne puuttuvat maisterin tutkinnosta	
Tohtorin tutkinnon kokonaislaajuus	240 op

Neuvottelukunnan puheenjohtajan Hannele Niemen tohtorin tutkinnon rakennetta koskeva perustelumuistio

(ks. Jatko-opintojen kehittämistyöryhmän loppuraportti, kohta 6.4, s. 21)

Koska tohtorin tutkinnon edellytetään olevan laaja-alaista asiantuntijakoulutusta tuottavaa, tohtorin tutkintoon tulee väitöskirjan (160-180 op) lisäksi olla mahdollista sijoittaa riittävästi muita opintoja. Kasvatusalalla on suositeltavaa, että tutkintoon sisältyy näitä opintoja 60-80 op. Tiedekunnat voivat soveltaa seuraavia linjauksia ja tarkentaa ja täsmentää omissa säädöksissään vaatimuksia tarkemmin. Väitöskirjan lisäksi muita opintoja ovat:

Kasvatustieteiden ja tieteenteorian opintoja (30-40 op)

- yleisen tieteenteorian ja tutkimusmetodologian opintoja
- omaan tutkimusalaan liittyviä sisältöopintoja
- oman tutkimuksen kannalta relevantteja tutkimusmenetelmäopintoja
- kansainvälistä tutkimusyhteistyötä ja osallistumista kasvatusalan konferensseihin
- tutkimuksen etiikkaan liittyviä opintoja

Tieteellisen asiantuntijuuden kehittymistä tukevia muita opintoja (20-40 op), jotka sisältävät esimerkiksi syventäviä opintoja sivuaineissa, monitieteisiä opintokokonaisuuksia, kansainvälisissä yliopistoissa suoritettuja tai tutkimusprojekteissa suoritettuja opintoja, joiden sisältö ja taso tukevat tohtorin tutkinnon suorittamista.

Perustelu: Jättäisin sivuainemahdollisuuden opiskelijan kokonaissuunnitelmasta eli HOPSista riippuvaiseksi eli jättäisin siihen opiskelijan ja ohjaajan neuvotteluvaran tiedekunnan sallimissa rajoissa. Muilla tieteenaloilla ei ole sivuainekäytäntöä ja toisaalta myös syventävien opintojen laajuus saattaa vaihdella melko paljon eri tieteissä ja se yleensä määritellään vähintään 30 op. Sitä ei siis kannata määrittää tarkalla pistemäärällä. On tilanteita, joissa opiskelijan etu ja tutkimusopintojen taso vaativat suorastaan sivuaineen opintoja. Myös muodollisen pätevyyden saavuttamien, esimerkiksi aineenopettajan kelpoisuuden saavuttamiseksi, saattaa olla opiskelijalle tärkeää ja siksi näitä toisen oppiaineen syventäviä opintoja on hyvä voida sisällyttää tutkintoon. Sen ei tulisi kuitenkaan olla pääsääntö vaan mahdollisuus, ja sen lisäksi tulisi mahdollisuutena olla myös muiden korkeatasoisten opintojen liittäminen tutkintoon.

Muita korkean tason asiantuntijuuden kehittymiseen liittyviä opintoja (10-30 op), kuten esimerkiksi tieteellisen viestinnän ja tutkimusviestinnän opintoja, johtajuuden ja yliopistopedagogiikan opintoja.

Kasvatustieteellisiä syventäviä opintoja (30 op) niille opiskelijoille, joilta ne puuttuvat maisterin tutkinnosta.